

Co-funded by
the European Union

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ІГОРЯ
СІКОРСЬКОГО»**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ І ПРАВА

КАФЕДРА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА

ЗБІРНИК

матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
«Європейська інтеграція у стратегічному розвитку інтелектуальної
власності»

м. Київ (28 жовтня 2025 р.).

Київ – 2025

УДК 327.477

Європейська інтеграція у стратегічному розвитку інтелектуальної власності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (28.10.2025 р., м. Київ): електронний збірник / Упорядник.: Маріц Д.О. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025. 121 с.

Матеріали подано в авторській редакції. Збірник матеріалів розміщений на сайті кафедри інтелектуальної власності та приватного права.

*Рекомендовано до друку Вченою радою факультету соціології і права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
(Протокол № 7 від 29.12.2025 р.)*

Міжнародну науково-практичну конференцію проведено в межах виконання міжнародного проекту в сфері освіти «Наукове дослідження : Європейська інтеграція щодо стратегічного розвитку інтелектуальної власності» на пряму Жан Моне Модуль програми ERASMUS+ № 101126995 (спільний проект КПІ ім. Ігоря Сікорського, ЕРАЗМУС+ ЖАН МОНЕ Фонду та виконавчого агентства з питань освіти, аудіовізуальної діяльності та культури за підтримки ЄС).

Проект фінансується Європейським Союзом. Однак висловлені погляди та думки належать лише автору (авторам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з освіти та культури (ЕАСЕА). Ні Європейський Союз, ні орган, що надає гранти, не можуть нести за них відповідальності.

**Co-funded by
the European Union**

© Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 2025

© Колектив авторів, 2025

ЗМІСТ

Shabani F. PRACTICAL APPLICATION OF MEDIATION IN BUSINESS.....	5
Андрощук Г. ЄК ОШТРАФУВАЛА GUCCI, CHLOÉ I LOEWE НА 157 МЛН ЄВРО ЗА АНТИКОНКУРЕНТНУ ПРАКТИКУ ЦІНОУТВОРЕННЯ.....	7
Бєлан А. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І АВТОРСЬКЕ ПРАВО: ХТО Є АВТОРОМ ТВОРУ, СТВОРЕНОГО ЗА ДОПОМОГОЮ ШІ?.....	12
Боднарчук А. ПОЛІТИКА КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ І ЗАХИСТ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	18
Боднарчук В. ВИКОРИСТАННЯ LLM-МОДЕЛЕЙ У СТВОРЕННІ КОНТЕНТУ: АВТОРСТВО, СУМІЖНІ ПРАВА, ЗОБОВ'ЯЗАННЯ КОРИСТУВАЧІВ.....	21
Боярчук О. ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НАУКИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ.....	23
Дедюєва Н. РОЛЬ МЕДІАЦІЇ У ВИРІШЕННІ СПОРІВ ЩОДО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ЄС.....	29
Заліська А., Лисун В. ПОЛІТИКА КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ І ЗАХИСТ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	35
Каснер Б. ПРОБЛЕМАТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ У СИСТЕМІ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	44
Колесніков М. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ НА ШЛЯХУ ДО ЄС.....	49
Князєва В. ОНЛАЙН-МЕДІАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД.....	55
Лоянич А. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК СУБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: МОЖЛИВІСТЬ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ.....	59
Марченко К., Савчук Н. ПРИНЦИ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ОНЛАЙН-МЕДІАЦІЇ ПРИ ВИРІШЕННІ СПОРІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	65
Мельник В. УКРАЇНСЬКИЙ ФРАНЧАЙЗИНГ У ПЕРІОД ТУРБУЛЕНТНОСТІ: АДАПТИВНІ МЕХАНІЗМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ.....	70

Муханов Є. ІНТЕГРАЦІЯ МЕДІАЦІЇ У ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ...74	
Пальчак В. ВИКОРИСТАННЯ LLM-МОДЕЛЕЙ У СТВОРЕННІ КОНТЕНТУ: АВТОРСТВО, СУМІЖНІ ПРАВА, ЗОБОВ'ЯЗАННЯ КОРИСТУВАЧІВ.....80	
Рудніченко А. ЕФЕКТИВНІ СПОСОБИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ В США, ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА УКРАЇНІ.....87	
Сивокінь М., Ніяка О. ОБСЯГ ОХОРОНИ АВТОРСЬКИХ ПРАВ ОБ'ЄКТА, ЩО СТВОРЕНИЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ШІ.....94	
Скоробагатько Д., Малюк І. ЄВРОПЕЙСЬКІ МЕХАНІЗМИ БОРОТЬБИ З ПОРУШЕННЯМИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ.....102	
Слівінська Д. МЕДІАЦІЯ В СФЕРІ ІВ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....109	
Хонон Н. ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ ДЛЯ НАВЧАННЯ МОДЕЛЕЙ МАШИННОГО НАВЧАННЯ.....117	

PRACTICAL APPLICATION OF MEDIATION IN BUSINESS

Shabani F.

*PhD in Law, Full Professor
Faculty of Law, University of Tetova
North Macedonia*

Mediation is an extension of the structured negotiation process involving the intervention of a third party to help disputing parties resolve their dispute. The role of the mediator is only to assist, not to render a decision which means that all decision-making powers regarding the dispute remain with the parties and the process is voluntary [1]. Business mediation is a voluntary and confidential process through the assistance of a neutral third party, which aims to allow the parties in dispute to negotiate a solution outside of court. In the mediation context, the term ‘business’ incorporates various forms of business and economic activity including commerce and trade, taxation, bankruptcy and takeovers. Being a faster and less expensive alternative to litigation, business mediation aims not only to reach an agreement between the parties in dispute, but also pays attention to preserving the business relationship, facilitating impaired communication and maintaining the confidentiality that marks the business relationship between the parties in the process which often includes suppliers and customers. These are strong reasons why many businesses now prefer mediation instead of litigation. Nowadays, mediation is said to occupy a very important position within this broad concept. It is firmly established in many legal systems and is growingly accepted in others. It is approached as a flexible and easily tailored way for parties to work out solutions to their disputes in many different fields, favoring the continuance of their relationships at the same time [1]. Faced with the mediation of subjects from different states, the immediate need for the drafting and adoption of a legal act of international character in the field of mediation was imposed. This was achieved in 2019 in Singapore with the adoption of the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation [3]. It applies to an agreement resulting from mediation and concluded in writing by parties to resolve a commercial dispute which, at the time of its conclusion, is international in that: (a) At least two parties to the settlement agreement have their places of business in different States; or (b) The State in which the parties to the settlement agreement have their places of business is different from either: (i) The State in which a substantial part of the obligations under the settlement agreement is performed, or (ii) The State with which the subject matter of the settlement agreement is most closely connected (Article 1 of the Singapore Convention).

Unlike countries with developed economies where it is argued that business mediation has become a primary instrument for businesses, in the Republic of North Macedonia, there is still a marked reluctance towards mediation, even when it comes to mediation in the field of business, where compared to other fields, mediation has proven to be suitable for implementation. The new 2021 Law on Mediation in North Macedonia has succeeded the two previous laws of 2006 and 2013 with many innovations, with expanded areas of

coverage, with the aim of pursuing the solutions offered by the Singapore Convention on Mediation [4].

All this begs the question as to whether the public authorities should give mediation in business disputes the final push by using mandatory mechanisms such as imposing a legal obligation to mediate as a pre-condition of access to the courts in some cases (via out-of-court mediation); establishing mediation as a requirement during legal proceedings (via court-referred or court-annexed mediation); or by using quasi-compulsory means in the sense of resorting to persuasive instrument such as cost orders [5].

Merchants and business people have for centuries been among the outspoken proponents of non-legal dispute settlement, and have sought to retain control over their commercial disputes. Given that traditionally, many business-related disputes have ended up in court, leading to long, costly, and stressful legal battles, in order to avoid them, it was business leaders themselves who insisted on mediation to resolve their disputes. As such mediation remains one of the most discussed alternative ways of resolving disputes is a structured negotiation process where the parties in a dispute voluntarily meet to discuss their dispute with the help of an independent and accredited mediator. It has to be selected and a contract for mediation services entered into. Indeed, one of the first areas where the mediator has the parties reach a consensus is the mediation agreement with the mediator [6]. The mediator's role is to act as an independent and disinterested third party and encourage the parties to talk and to move towards a possible agreed settlement [7].

The author, mainly through the selected methodology of analysis and synthesis, induction and deduction, reinforced with that of statistics for the processing and presentation of data from the practical implementation of mediation, officially provided by the Ministry of Justice, provides a clear overview with the aim of understanding the place that business mediation has in the country today. The results demonstrate not only trends and fluctuations in the use of mediation over the years, but also trends in the use of mediation in certain areas of business disputes. Here are a few situations that business mediation could help resolve: personal disputes between employees, business partner disputes, contract negotiations, real estate issues, and employer-employee disputes. As such, business disputes remain at the same level as labor, insurance, and property disputes. The research results also provide recommendations to help successfully use business mediation in a company:

- Make sure both parties agree to mediation;
- Find a good mediator;
- Keep it confidential;
- Control emotions;
- Use active listening;
- Be patient.

REFERENCES

1. Feehily, R. *International Commercial Mediation: Law and Regulation in Comparative Context*, Cambridge University Press, 2022.
2. Esplugues, C., Lois Marquis. *New Developments in Civil and Commercial Mediation: Global Comparative Perspectives*, Springer, 2015.
3. *United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation*, 2019.
4. *Law on Mediation*, Official Gazette of the Republic of North Macedonia, no. 294/2021.
5. Titi, Catherine, Katia Fach Gómez. *Mediation in International Commercial and Investment Disputes*, Oxford University Press, 2019.

6. Chern, Cyril. *The Commercial Mediator's Handbook*, Informa Law from Routledge, 2015.

7. Andrews, Neil. *The Three Paths of Justice: Court Proceedings, Arbitration and Mediation in England*, Springer, 2012.

УДК 330.341.1

ЄК ОШТРАФУВАЛА GUCCI, CHLOÉ I LOEWE НА 157 МЛН ЄВРО ЗА АНТИКОНКУРЕНТНУ ПРАКТИКУ ЦІНОУТВОРЕННЯ

---

*Андрощук Г.О., головний науковий співробітник
НДІ інтелектуальної власності, канд. екон. наук, доцент*

Анотація: Проаналізовано розслідування Європейської комісії антиконкурентної практики європейських будинків моди щодо втручання у ціноутворення незалежних ритейлерів.

Ключові слова: антиконкурентна практика, бренд, правила конкуренції, відшкодування збитків, штраф.

Європейська комісія (ЄК) 14 жовтня 2025 р. оштрафувала компанії модного одягу Gucci, Chloé, Loewe за встановлення цін перепродажу, що є порушенням правил ЄС щодо конкуренції. Розслідування Комісії показало, що ці три компанії обмежили можливість незалежних ритейлерів, з якими вони працюють, встановлювати власні онлайн-і офлайн-ціни на товари, розроблені та продані Gucci, Chloé та Loewe під їхніми брендами. Подібна антиконкурентна поведінка призводить до підвищення цін та обмеження вибору для споживачів. Загальна сума штрафів, які у всіх трьох випадках було знижено завдяки співпраці компаній з Комісією, склала понад 157 млн євро.[1] **Порушення.** Gucci, Chloé та Loewe – модні компанії зі штаб-квартирами в Італії, Франції та Іспанії відповідно. Всі вони займаються розробкою, виробництвом та дистрибуцією високоякісної модної продукції, включаючи одяг, вироби зі шкіри та різноманітні аксесуари. Розслідування Комісії виявило, що ці три компанії використовували практику, яку називають «підтримкою цін

перепродажу» (RPM). Вони обмежували можливості своїх онлайн- та традиційних роздрібних продавців, які є незалежними реселлерами, встановлювати роздрібні ціни на весь асортимент продукції, що розроблена та продається Gucci, Chloé та Loewe під їх брендами, включаючи одяг, вироби зі шкіри, взуття та модні аксесуари. Порухення охоплювали всю територію Європейської економічної зони (ЄЕЗ). Зокрема, компанії втрутилися в комерційні стратегії своїх ритейлерів, наклавши на них обмеження, наприклад, зобов'язавши їх не відхилятися від: (i) рекомендованих роздрібних цін; (ii) максимальних ставок знижок; та (iii) певних періодів розпродажу. Вони також забороняли ритейлерам пропонувати знижки. Gucci, Chloé та Loewe прагнули до того, щоб ритейлери застосовували ті ж ціни та умови продажів, що й у власних каналах прямих продажів. Щоб забезпечити дотримання цінової політики, компанії відстежували ціни ритейлерів і вели спостереження тих, хто відхилявся від цінової політики. Загалом, ритейлери дотримувалися цінової політики компаній або від початку, або після отримання відповідного запиту. **Антиконкурентна практика Gucci, Chloé та Loewe позбавила ритейлерів незалежності у ціноутворенні та знизила конкуренцію між ними. У той же час Gucci, Chloé та Loewe прагнули захистити свої продажі від конкуренції з боку своїх ритейлерів. Gucci також ввела обмеження на онлайн-продаж певної лінійки продукції, попросивши роздрібних продавців припинити продаж цієї продукції онлайн. У таблиці, розміщеній нижче, вказано тривалість порушення кожною компанією:**

Компанія	Початок	Закінчення
Gucci	Квітень 2015 р.	Квітень 2023 р.
Chloé	Грудень 2019 р.	Квітень 2023 р.
Loewe	Грудень 2015 р.	Квітень 2023 р.

Така практика була припинена у всіх трьох компаніях модної індустрії у квітні 2023 р., коли Комісія провела раптові перевірки на їхніх підприємствах. Законодавчо встановленого строку для завершення розслідувань антиконкурентної поведінки не існує. Їх тривалість залежить від низки факторів, в тому числі від складності кожної справи, від того чи співробітничать заінтересовані підприємства з Комісією, а також від здійснення сторонами своїх прав на захист.[2] У винесених рішеннях зроблено висновок про те, що антиконкурентна практика в кожному з трьох випадків є одноразовим і тривалим порушенням ст.101 Договору про функціонування Європейського Союзу («ДФЄС») [3] та ст.53 Угоди про ЄЕЗ, які забороняють угоди та іншу обмежувальну практику на єдиному ринку. Три компанії, що працюють у сфері моди, діяли незалежно одна від одної. Однак терміни розгляду справ за цими позовами перетинаються, і багато хто з ритейлерів продають товари, розроблені всіма трьома дизайнерами. Ці три рішення стосуються елітного сегменту модної індустрії та є чітким сигналом проти практики RPM в онлайн-продажах та продажах у традиційних магазинах для всієї галузі. Така антиконкурентна поведінка призводить до зростання цін та звуження вибору для споживачів. **Штрафи** були встановлені на основі Керівництва Комісії зі штрафів 2006 р. [4] При встановленні штрафів Комісія враховувала різні фактори, включаючи тяжкість та тривалість порушень, їх географічне охоплення, а також вартість прямих та непрямих продажів відповідної продукції, здійснених кожною з трьох модних компаній у ЄЕЗ за період порушення. Комісія взяла також до уваги той факт, що три компанії модного одягу співпрацювали з нею в рамках процедури антимонопольного співробітництва. Індивідуальне зниження сум штрафів відображає терміни та цінність співробітництва у кожному конкретному випадку. Зокрема, Gucci та Loewe співпрацювали з Комісією, надавши докази, які мають значну додаткову цінність на

ранньому етапі розслідування. Співпраця Guccі включала виявлення порушення правил конкуренції ЄС, про яке Комісія ще не знала, тоді як співпраця Loewe дозволила Комісії розширити тимчасові рамки цього порушення. Усі три компанії співпрацювали, прямо визнавши факти та свої порушення антимонопольних правил ЄС, що дозволило Комісії завершити справи відповідно до процедури антимонопольного співробітництва. Штраф, що накладається на кожну компанію, складає:

Компанія	Знижка за співробітництво	Штраф (після знижки зниження)
Gucci	50%	119 674 000 євро
Chloé	15%	19 690 000 євро
Loewe	50%	18 009 000 євро

Комісія розпочала розслідування з власної ініціативи та провела раптові перевірки в офісах Guccі (Італія), Chloé (Франція) та Loewe (Іспанія) у квітні 2023 року. Офіційне провадження Комісія розпочала у липні 2024 року. Ст. 101 ДФЕС та ст. 53 Угоди про ЄЕЗ забороняють угоди та іншу обмежувальну ділову практику, які можуть вплинути на торгівлю та перешкодити чи обмежити конкуренцію на єдиному ринку. Застосування ст. 101 ДФЕС визначено у Регламенті 1/2003. Процедура антимонопольного співробітництва ґрунтується на усталеній процедурі врегулювання картелів і може застосовуватися в інших ситуаціях, коли компанії готові визнати свою відповідальність за порушення правил конкуренції ЄС (включаючи факти та юридичну кваліфікацію). Механізм співпраці дозволяє Комісії застосовувати більш просту та швидку процедуру, а компаніям, які співпрацюють, – домогтися зниження штрафів. Комісія оцінює кожен випадок окремо, чи підходить той чи інший випадок для співпраці з огляду на ймовірність досягнення спільного розуміння з компанією в розумні терміни. Компанії не мають ні права, ні обов'язку слідувати цьому шляху співробітництва. Штрафи, що накладаються на компанії, які порушили антимонопольні правила ЄС,

зараховуються до загального бюджету ЄС. Ці кошти не призначені для конкретних витрат, але внески держав-членів до бюджету ЄС наступного року відповідно скорочуються. Таким чином, штрафи сприяють фінансуванню ЄС та зниженню навантаження на платників податків. Більш детальна інформація про ці рішення буде доступна за номерами справ AT.40840 (Gucci), AT.40880 (Chloé) та AT.40881 (Loewe) у відкритому реєстрі справ на веб-сайті Комісії з питань конкуренції після вирішення питань конфіденційності. **Інструмент для інформаторів.** Комісія розробила інструмент, що дозволяє приватним особам та компаніям повідомляти про випадки антиконкурентної поведінки, зберігаючи при цьому свою анонімність. Цей інструмент захищає анонімність інформаторів завдяки спеціально розробленій системі зашифрованих повідомлень, що забезпечує двосторонній зв'язок. **Позов про відшкодування збитків.** Будь-яка особа або компанія, які постраждали від антиконкурентної поведінки, описаної в цих справах, можуть звернутися до судів держав-членів і вимагати відшкодування збитків. Судова практика Суду ЄС та Регламент 1/2003 підтверджують, що у справах, що розглядаються національними судами, рішення Комісії, що набуло чинності, є обов'язковим доказом того, що поведінка мала місце і була незаконною. Попри те, що Комісія накладла штрафи на компанії, національні суди можуть засудити відшкодування збитків без зменшення суми штрафу, накладеного Комісією. Директива про відшкодування збитків у зв'язку з порушенням антимонопольного законодавства спрощує отримання відшкодування збитків жертвам антиконкурентної практики. Більш детальна інформація про відшкодування збитків у зв'язку з порушенням антимонопольного законодавства, включаючи практичний посібник з кількісної оцінки збитків, завданих порушенням антимонопольного законодавства, доступна тут.[6]

Виконавчий віце-президент з чистого, справедливого та конкурентоспроможного переходу Тереза Рібера (Teresa Ribera) у своєму виступі зазначила: "Сьогодні ми оштрафували три європейські будинки моди за втручання у ціноутворення незалежних ритейлерів, порушуючи правила ЄС щодо конкуренції. У Європі всі споживачі, незалежно від того, що вони купують і де б вони не здійснювали покупки, онлайн чи офлайн, заслуговують на користь перевагами справжньої цінової конкуренції. Це рішення посиляє потужний сигнал модній індустрії і за її межами: ми не визнаємо подібних практик у Європі і чесна конкуренція та захист прав споживачів поширюються на всіх однаково".[1]

Джерела інформації:

1. Commission fines fashion brands Gucci, Chloé and Loewe over €157 million for anticompetitive pricing practices. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_2361
2. Antitrust: Commission confirms unannounced inspections in the fashion sector URL: [Antitrust](#)
3. Agreement on the European Economic Area - Final Act - Joint Declarations - Declarations by the Governments of the Member States of the Community and the EFTA States - Arrangements - Agreed Minutes - Declarations by one or several of the Contracting Parties of the Agreement on the European Economic Area. URL: [EUR-Lex - 21994A0103\(74\) - EN - EUR-Lex](#)
4. Guidelines on the method of setting fines imposed pursuant to Article 23(2)(a) of Regulation No 1/2003 (Text with EEA relevance). URL: [EUR-Lex - 52006XC0901\(01\) - EN - EUR-Lex](#)
5. Directive 2014/104/EU of the European Parliament and of the Council of 26 November 2014 on certain rules governing actions for damages under national law for infringements of the competition law provisions of the Member States and of the European Union Text with EEA relevance. URL: [Directive - 2014/104 - EN - EU Damages Directive - EUR-Lex](#)
6. Antitrust and Cartels. URL: [Antitrust and Cartels - Competition Policy - European Commission](#)

УДК 528.94:796.5

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І АВТОРСЬКЕ ПРАВО: ХТО Є АВТОРОМ ТВОРУ, СТВОРЕНОГО ЗА ДОПОМОГОЮ ШІ?

Белан А.Я.,
4 курс,
КПІ ім. Ігоря Сікорського,
наук. керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри інтелектуальної власності та
приватного права КПІ ім. Ігоря Сікорського
Головко О.М.

***Анотація:** Розглянуто проблему визначення авторства у творах, створених із використанням технологій штучного інтелекту. Проаналізовано законодавчі підходи ЄС та України, зокрема Закон України «Про авторське право і суміжні права». Досліджено міжнародну судову практику та проблеми співавторства у творах, створених спільно людиною та ШІ. Розглянуто питання правового режиму об'єктів, створених алгоритмами, роль людини у творчому процесі, відсутність судових прецедентів в Україні та перспективи розвитку спеціалізованого законодавства для захисту прав на твори, створені із застосуванням ШІ.*

Великі мовні моделі (LLM) або більш звично – допоміжним інструментом процесу створення контенту. Музика, ілюстрації, програмний код, статті чи навіть відео можуть бути згенеровані повністю або частково за допомогою систем штучного інтелекту. Це породжує складне питання: хто є автором такого твору — людина чи алгоритм?

Згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права», автором визнається фізична особа, творчою працею якої створено твір. Таким чином, законодавство України не передбачає можливості визнання штучного інтелекту суб'єктом авторських прав. Проте, на практиці межа між “творчістю людини” і “внеском алгоритму” стає дедалі розмитішою [1].

Правовий режим об'єктів, створених моделями штучного інтелекту (ШІ) або за їхньою допомогою, залишається одним із найбільш дискусійних питань сучасного права інтелектуальної власності. Це пов'язано з тим, що традиційні правові системи розраховані на діяльність людини і не враховують автономну творчість алгоритмів. У результаті

виникає потреба у формуванні нового підходу до визначення авторства, прав власності та відповідальності за твори, створені за участю ШІ.

Оновлена редакція Закону України «Про авторське право і суміжні права», ухвалена 1 грудня 2022 року, у статті 33 розмежовує два типи об'єктів:

- Неоригінальним об'єктом, згенерованим комп'ютерною програмою, є об'єкт, що відрізняється від існуючих подібних об'єктів та утворений у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи в утворенні цього об'єкта.
- Твори, створені фізичними особами з використанням комп'ютерних технологій, не вважаються неоригінальними об'єктами, згенерованими комп'ютерною програмою [1].

Ця законодавча позиція є порівняно зрозумілою, однак у практичному застосуванні виникає питання, який ступінь особистої участі людини є достатнім для визнання твору її авторським. Особливо це стосується генеративного ШІ, коли алгоритм може самостійно формувати значну частину результату.

Ще одним важливим питанням є можливість визнання ШІ винахідником або автором відповідно до чинного законодавства про інтелектуальну власність, яке традиційно передбачає наявність фізичної особи як творця. Наприклад, у США Патентне відомство встановило, що ШІ не може бути зазначений як винахідник у патенті, оскільки закон чітко визначає винахідників як «фізичних осіб» [2].

Більшість юристів дотримується позиції, що ШІ не може мати авторських прав, оскільки не є фізичною особою. Законодавство більшості країн світу прив'язує права до конкретного суб'єкта — людини, яка створила твір або організувала процес його створення. Відповідно, ШІ

не може бути визнаний автором і не може самостійно отримати авторські права.

Проте окремі країни починають експериментувати з новими підходами. Наприклад, у Японії комп'ютерні програми можуть бути визнані авторами творів, при цьому права на твір належать власнику програми, а не системі. Такий підхід дозволяє формально захистити результати творчої діяльності ІІІ і водночас зберегти принцип правосуб'єктності людини.

Окрему увагу слід приділити питанню співавторства. Якщо твір створюється за участю людини і ІІІ, виникає потреба визначити, хто має право на авторство та як розподілити права між учасниками. У такому випадку може застосовуватися система спільного авторства, де людина визнається співтворцем через внесок у процес створення, надання інструкцій або контроль результату.

Для вирішення питань правової власності на твори, створені ІІІ, необхідно розробити спеціалізоване законодавство, яке враховуватиме технічну автономність ІІІ, а також зберігатиме принцип відповідальності людини. На сьогодні більшість країн не передбачає можливості визнання ІІІ автором, проте з розвитком технологій ця ситуація може змінитися.

Українське законодавство наразі не надає авторських прав ІІІ, проте у перспективі це питання може бути вирішене шляхом внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права» або прийняттям окремого закону, що регулюватиме використання ІІІ у творчій діяльності. Водночас слід враховувати практичні складнощі: ІІІ не є фізичною особою і не може самостійно захищати свої права, а також необхідно визначити механізми відповідальності за порушення прав у випадках участі ІІІ.

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) у своїх дослідженнях зазначає, що ІІІ потенційно може виступати творцем у

випадках, коли твір створено без прямого втручання людини. Це означає, що міжнародна спільнота починає розглядати можливість формального врахування ролі ШІ у творчому процесі без порушення традиційного принципу правосуб'єктності людини [3].

Міжнародна судова практика демонструє, що питання авторства творів, створених ШІ, активно розглядається судами різних країн. Так, у справі Thomson Reuters v. Ross Intelligence (2025) федеральний суд у Делавері визнав порушення авторських прав у разі використання матеріалів для навчання ШІ без дозволу, підкресливши, що таке використання не підпадає під «добросовісне використання». Зокрема, у США у справі Thaler v. Perlmutter (2025) апеляційний суд округу Колумбія підтвердив, що твори, створені виключно штучним інтелектом без участі людини, не можуть бути захищені авторським правом, оскільки чинне законодавство вимагає людської авторства. Аналогічно, у справі Concord Music Group Inc v. Anthropic PBC (2025) суд розглядав порушення прав через використання авторських текстів пісень для навчання чат-бота, підкресливши необхідність правової відповідальності за контент, створений із застосуванням ШІ [4].

В Україні наразі немає судових прецедентів щодо авторських прав на твори, створені штучним інтелектом (ШІ). Однак, українське законодавство активно реагує на виклики, пов'язані з ШІ. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (ІР офіс) зареєстрував авторське право на збірку зображень «Великодні листівки», упорядковану Маргаритою Бойко, де використовувалися зображення, згенеровані комп'ютерною програмою. Це стало першим випадком державної реєстрації авторських прав на твори, що містять елементи, створені ШІ.

Заступниця директора ІР офісу, Любов Майданик, зазначила, що законодавство України надає авторсько-правову охорону тільки тим

зображенням, що створені людиною. Однак, якщо зображення утворені лише за допомогою платформ генеративного ШІ, то авторське право не виникає [5].

Підсумовуючи, ШІ істотно трансформує процес створення контенту, проте чинне законодавство України та більшості держав світу не надає йому статусу суб'єкта авторського права. Права на твір належать фізичній особі, яка створила або організувала процес створення. Водночас, розвиток генеративних моделей розмиває межу між внеском людини та алгоритму, що породжує правові та етичні виклики. Міжнародна практика підтверджує необхідність людської участі для захисту авторських прав, а українські реєстрації творів із елементами ШІ демонструють початок правового осмислення цієї проблеми. У перспективі можливе створення спеціальних механізмів правового захисту, які враховуватимуть автономність ШІ, роль людини та відповідальність за порушення авторських прав.

Джерела інформації:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 2811-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n160> (дата звернення: 26.10.2025).
2. Дяченко, М. В. Штучний інтелект та авторське право: проблеми та перспективи. *Вісник юридичного факультету УжНУ*, 2024, № 3. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/320295/310875> (дата звернення: 26.10.2025).
3. Петренко, І. П. Правовий режим об'єктів інтелектуальної власності, створених ШІ. *Вісник юридичного факультету УжНУ*, 2023, № 4. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/281766/275982> (дата звернення: 26.10.2025).
4. Thaler v. Perlmutter, 23-5233 (D.C. Cir. Mar. 2025). URL: <https://media.cadc.uscourts.gov/opinions/docs/2025/03/23-5233.pdf> (дата звернення: 26.10.2025).
5. Український інститут інтелектуальної власності. Реєстрація авторських прав на твори з елементами ШІ. 20.09.2024. URL:

https://ukrpatent.org/uk/news/main/ap-zobrazhennia-shi-20092024?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 26.10.2025).

УДК 347.77:004.056

ПОЛІТИКА КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ І ЗАХИСТ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Боднарчук А.Р., 4 курс

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Кафедра Інтелектуальної власності та приватного права

Наук. Керівник – кандидат юридичних наук, доцент Головка О.М

Анотація: У статті досліджуються особливості політики конфіденційності як інструменту захисту комерційної таємниці в контексті права інтелектуальної власності, аналізуються правові механізми збереження конфіденційної інформації.

Ключові слова: комерційна таємниця, політика конфіденційності, інтелектуальна власність, ноу-хау, захист інформації.

У сучасних умовах цифровізації економіки та глобалізації бізнес-процесів питання захисту комерційної таємниці набувають особливої актуальності. Комерційна таємниця як об'єкт інтелектуальної власності потребує комплексного правового регулювання, а політика конфіденційності стає ключовим інструментом її охорони.

Відповідно до статті 505 Цивільного кодексу України, комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона загалом чи в певній формі та сукупності її складників є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить [1]. Особливістю комерційної таємниці є те, що на відміну від патентованих об'єктів промислової власності, вона не

підлягає реєстрації та охороняється за умови користування власником відповідних заходів конфіденційності.

Політика конфіденційності являє собою сукупність організаційних, технічних та правових заходів, спрямованих на збереження таємності інформації. До основних елементів політики конфіденційності належать: визначення переліку відомостей, що становлять комерційну таємницю; встановлення порядку доступу до конфіденційної інформації; регламентація дій працівників із секретною інформацією; запровадження системи контролю за дотриманням режиму конфіденційності.

Законодавство України передбачає кримінальну, цивільну та адміністративну відповідальність за незаконне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці. Стаття 231 Кримінального кодексу України встановлює відповідальність за незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну таємницю [2]. Водночас, для притягнення до відповідальності необхідно довести факт вжиття власником інформації належних заходів щодо охорони її конфіденційності.

Особливої уваги заслуговує співвідношення комерційної таємниці та ноу-хау. Згідно зі статтею 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», ноу-хау визначається як сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навичок та виробничого досвіду [3]. Ноу-хау охороняється як комерційна таємниця за умови збереження конфіденційності та наявності комерційної цінності.

У контексті трудових відносин важливе значення має укладення угод про нерозголошення конфіденційної інформації. Стаття 142 Кодексу законів про працю України передбачає можливість встановлення в трудовому договорі обов'язку працівника не розголошувати комерційну таємницю [4]. Міжнародний досвід демонструє різні підходи до

правового регулювання комерційної таємниці. У країнах Європейського Союзу діє Директива 2016/943 про захист нерозкритого ноу-хау та комерційної інформації, яка гармонізує національні законодавства держав-членів [5].

Таким чином, ефективна політика конфіденційності є невід'ємною складовою захисту комерційної таємниці як об'єкта інтелектуальної власності. Комплексний підхід, що поєднує правові, організаційні та технічні заходи, дозволяє забезпечити належну охорону конфіденційної інформації та мінімізувати ризики її несанкціонованого розголошення.

Джерела інформації:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 26.10.2025).
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 26.10.2025).
3. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15 грудня 1993 року № 3687-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12> (дата звернення: 26.10.2025).
4. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 26.10.2025).
5. Directive (EU) 2016/943 of the European Parliament and of the Council of 8 June 2016 on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets). Official Journal of the European Union. 2016. L 157. P. 1–18.

УДК 347.77:004.8

**ВИКОРИСТАННЯ LLM-МОДЕЛЕЙ У СТВОРЕННІ КОНТЕНТУ:
АВТОРСТВО, СУМІЖНІ ПРАВА, ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
КОРИСТУВАЧІВ**

*Бондарчук В.О. 4 курс,
КПІ ім. Ігоря Сікорського,
кафедра інтелектуальної власності та приватного права
наук. керівник – кандидат юридичних наук, старший викладач
КІВПІ Головка О. М.*

Останні кілька років ми спостерігаємо стрімке поширення технологій штучного інтелекту, зокрема великих мовних моделей (LLM). ChatGPT, Claude, Gemini активно використовуються для створення різноманітного контенту. Україна стала однією з перших держав, які визначили правовий режим для об'єктів, створених штучним інтелектом – з 1 січня 2023 року діє оновлений Закон України "Про авторське право і суміжні права", який запроваджує режим *sui generis* для захисту неоригінальних творів, створених комп'ютерними програмами [1]. Метою дослідження є аналіз правових аспектів використання LLM у контексті авторського права та суміжних прав. Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають при використанні великих мовних моделей для створення контенту. Використано методи порівняльно-правового аналізу законодавства України, США та ЄС, аналіз судової практики у справах про порушення авторських прав, а також метод узагальнення позицій регуляторних органів щодо правового статусу AI-генерованого контенту.

Найбільш дискусійним залишається питання авторства. За класичною доктриною авторського права автором може бути лише фізична особа. Українське законодавство встановлює, що автором є

фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір [2]. Американське Бюро авторських прав заявило, що AI-генерований контент не охороняється авторським правом [3]. Проте на практиці ситуація складніша: користувач може редагувати відповідь AI, доповнювати її власними думками. У 2024 році в Україні вперше зареєстровано авторське право на твори з ілюстраціями, згенерованими ШІ, при цьому авторсько-правова охорона поширюється лише на частину, створену людиною [1]. LLM тренуються на мільярдах текстів з інтернету, серед яких чимало творів, захищених авторським правом. Питання згоди авторів на використання їхніх робіт для навчання AI залишається відкритим. Проблемним є питання, чи порушується авторське право під час генерування нового контенту ШІ, адже ШІ копіює не самі твори, а стиль, і генерує нові незалежні об'єкти [2]. Проблема перейшла в практичну площину. The New York Times подала позов проти OpenAI за неправомірне використання тисяч статей для тренування ChatGPT. Аналогічні позови подають письменники, художники, програмісти. У листопаді 2024 року команда експертів з Мінцифри, Мінекономіки та НДІ Інтелектуальної власності НАПрН України розробила рекомендації щодо відповідального використання ШІ без порушення прав інтелектуальної власності [4]. Окремою проблемою є відповідальність користувачів. Різні університети та журнали дають різні відповіді на питання про використання LLM у академічній діяльності. Відсутність єдиного стандарту створює правову невизначеність. Необхідне комплексне правове регулювання, яке врахує інтереси розробників AI, авторів оригінальних творів та користувачів технологій. Україна вже зробила важливі кроки у цьому напрямку, запровадивши режим sui generis та розробивши рекомендації для відповідального використання ШІ.

Джерела інформації:

1. Прилипко Д. Штучний інтелект та авторське право. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2021. No 3. С. 45-52.
2. Штучний інтелект: кому належать авторські й майнові права. Mind.ua. 2024. URL: <https://mind.ua/openmind/20255019-shtuchnij-intelekt-komu-nalezhat-avtorski-j-majnovi-prava>
3. Thaler S. R. A Recent Entrance of Artificial Intelligence into Patent Law Jurisprudence: Issues of Inventorship. Santa Clara High Technology Law Journal. 2021. Vol. 37. P. 242-273.
4. Використовуйте штучний інтелект без порушення права інтелектуальної власності: рекомендації для розробників, користувачів і правовласників контенту. Мінекономіки України. 2024. URL: <https://ukrpatent.org/uk/news/main/shi-bez-porushennia-ip-06112024>
УДК 347.77/.78:347.965.42(4–67ЄС)

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НАУКИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

*Боярчук О.М., кандидат юридичних наук.,
ст. викладач кафедри інтелектуальної власності
та приватного права ФСП
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського»*

Анотація: Євроінтеграційні процеси сприяють ефективній адаптації права і законодавства України до стандартів Європейського Союзу (ЄС), що висуває високі

вимоги. В той же час важливо розуміти усталені наукові підходи щодо правового регулювання права інтелектуальної власності в Україні.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, Європейський Союз, євроінтеграція, регулювання, міжнародні стандарти.

Європейський Союз (ЄС) ставить перед Україною ряд викликів, зокрема проведення гармонізації законодавства, що потребує значних ресурсів і часу для адаптації нормативно-правових актів до стандартів ЄС, забезпечення відповідності правозастосовчої практики.

Безумовно, що ефективна система регулювання інтелектуальної власності повинна сприяти розвитку інноваційної економіки та залученню інвестицій. Міжнародні стандарти визначаються, наприклад відомими угодами, такими як Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС) [1] також Паризька конвенція про охорону промислової власності та багатьма іншими. Національне законодавство України адаптується до даних стандартів через імплементацію відповідних норм.

Порівняння міжнародних стандартів та національного законодавства дозволяє виявляти певні сфери діяльності, що більше формують потребу подальших реформ. Європейський Союз висуває високі стандарти щодо захисту прав інтелектуальної власності. Таким документом серед інших, що регламентують ці стандарти, є Директива 2004/48/ЄС про захист прав інтелектуальної власності [2].

Регулювання прав інтелектуальної власності сприяє інноваційному розвитку, економічному зростанню та конкурентоспроможності країн-членів ЄС. У рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [3] підписаної у 2014 році, передбачено гармонізацію національного законодавства України із законодавством ЄС у сфері захисту інтелектуальної власності. Міжнародні організації, такі як Всесвітня

організація інтелектуальної власності, Європейська агенція ІВ (EUIPO), Європейське патентне відомство (ЄПВ), надають технічну допомогу та консультації Україні у впровадженні реформ.

Відомо, що Україна є учасницею Всесвітньої організації інтелектуальної власності та є приєднаною до численних міжнародно-правових документів, які ратифіковані законодавчим органом держави, а отже є частиною національного законодавства України. Цей процес постійно триває та удосконалюється. Такий стан справ дає можливість, з одного боку, використовувати норми законодавства, які мають спільні або навіть тотожні риси з європейським правом, а з іншого – забезпечити відповідність вимогам міжнародного права, виконувати ці вимоги, а також впроваджувати і розвивати механізми належного регулювання та охорони.

У Хартії основних прав Європейського Союзу, інтелектуальна власність прямо згадана через її зростаючу важливість і вторинне законодавство європейської спільноти, де вказана норма про те, що право інтелектуальної власності охороняється, без більш розширеного регулювання. Сам факт закріплення у даному документі норми щодо інтелектуальної власності свідчить про визнання та підвищену увагу. Можливо відмітити зростаючу її актуальність яка стає все більш важливою складовою економічного і культурного життя Європейського Союзу та в Україні.

Практичним втіленням співпраці між Україною та країнами ЄС є виконання проекту «Удосконалення правової охорони та захисту інтелектуальної власності в Україні». Основними показниками та досягненнями проекту стали: 28 місяців імплементації, 29 експертів від ЄС у 69 місяцях; дев'ять законопроектів з ІВ підготовлено експертами проекту Twinning у співпраці з органами державної влади

у цій сфері для гармонізації українського законодавства з *acquis communautaire* та Угодою про Асоціацію між Україною та ЄС [4].

З появою технології штучного інтелекту, очевидна підвищена увага до праворозуміння та правозастосування даного явища, вчасного нормативного реагування, проблеми забезпечення захисту.

Закон про штучний інтелект відомий як **Європейський закон про штучний інтелект (AI Act)**, був вперше прийнятий Європейським парламентом і Радою Європейського Союзу (набув чинності 01 серпня 2024 року). Цей закон має на меті регулювати використання штучного інтелекту в ЄС, забезпечуючи безпеку, прозорість та відповідність. Принагідно нагадати, що норми щодо подібного явища, визначені як право особливого роду (*sui generis*) були врегульовані у національному законодавстві ще у 2023 році.

В контексті розгляду розглядуваних питань в системі євроінтеграційних процесів в Україні, важливим є наголошення саме на позиції щодо наукового підходу до розгляду права інтелектуальної власності.

Власне, важливо з метою запобігання розбіжностям, які існують у розумінні права інтелектуальної власності, чітко визначити, що підлягає саме регулюванню, як воно розглядається і тлумачиться, нагадати до якої галузі права віднесене, які інститути входять до його складу.

Як і будь-яка наука, право інтелектуальної власності має свій предмет та метод правового регулювання. Оскільки суспільні відносини у сфері права інтелектуальної власності є цивільно-правовими, а тому характеризуються спільними ознаками та підходами, характерними для усієї системи цивільно-правового регулювання.

Отже, як відомо, предметом інтелектуально-правового регулювання є майнові і особисті немайнові відносини, що складаються у сфері

інтелектуальної діяльності й інтелектуальної власності, на цивільно-правових засадах [5, с. 19].

Метод правового регулювання права інтелектуальної власності є таким же як і метод цивільного права, а саме диспозитивний метод – це метод юридичної рівності сторін, автономії волі. Така властивість методу означає, що сторони одна перед одною не мають будь-яких переваг, – вони незалежні одна від одної, не підпорядковані одна одній.

Зважаючи на вищенаведене, враховуючи предмет та метод правового регулювання суспільних відносин права інтелектуальної власності, надамо узагальнене визначення права інтелектуальної власності.

Отже, право інтелектуальної власності (в об'єктивному значенні) – це сукупність цивільно-правових норм, які регулюють особисті немайнові та майнові відносини у сфері інтелектуальної діяльності при створенні, виникненні, набутті, реалізації та охороні результатів інтелектуальної власності на засадах юридичної рівності сторін.

Дослідження щодо інститутів права інтелектуальної власності залишається дискусійним в сучасній юридичній науці цивільного права. Також, по різному визначаються підходи і у міжнародному праві та законодавстві порівняно з національним.

В межах даних тез варто зазначити, що нижченаведені інститути права інтелектуальної власності визначенні, на нашу думку, залежно від наявних однорідних відносин та спільного правового регулювання, що дозволяють їх відокремити у сформовані групи на основі наявних, визначених об'єктів як результат інтелектуальної діяльності.

До них ми відносимо наступні інститути: *Авторське право, Суміжні права, Право промислової власності (або патентне право), Право на засоби індивідуалізації суб'єктів цивільного обігу, товарів, послуг.*

Впровадження передбачає поступове інтегрування нових норм у національну правову систему з урахуванням національних особливостей та специфіки. Це дозволяє забезпечити адаптацію громадян до нових реалій, знижуючи ризики виникнення конфліктів та спротиву. Такий підхід передбачає впровадження загальноприйнятних нововведень на певній методологічній основі.

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ:

1. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 01.01.1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text (дата звернення: 25.10.2025 р.).
2. Директива 2004/48/ЄС Європейського парламенту та Ради від 29 квітня 2004 р. Про захист прав інтелектуальної власності. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32004L0048> (дата звернення: 25.10.2025 р.).
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Угоду ратифіковано із заявою Законом [№ 1678-VII від 16.09.2014.](#) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text. (дата звернення: 25.10.2025).
4. Основні показники та досягнення проекту Twinning «Удосконалення правової охорони та захисту інтелектуальної власності в Україні». URL: <https://ukrpatent.org/uk/news/main/proekt-yes-twinning-zavershuye-robotu-v-ukrayini> (дата звернення: 25.10.2025 р.).
5. Право інтелектуальної власності: Академ. курс: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. О.А. Підпригори, О.Д.

Святоцького . – 2-ге вид., переробл. і доп. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. –672 с.

РОЛЬ МЕДІАЦІЇ У ВИРІШЕННІ СПОРІВ ЩОДО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ЄС

Дедюєва Наталія

*магістр кафедри інтелектуальної власності та приватного права
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»
Науковий керівник: Яшарова Марія
кандидат юридичних наук, доцент кафедри інтелектуальної
власності та приватного права
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»*

Анотація: *Досліджено роль медіації у вирішенні спорів щодо інтелектуальної власності в Європейському Союзі та проаналізовано нормативні, інституційні й практичні аспекти її застосування. У роботі розглянуто сучасний стан розвитку медіації в ЄС, правову базу, а також діяльність Центру медіації при EUIPO і Центру медіації та арбітражу в рамках єдиної патентної системи. Результати дослідження свідчать, що медіація є ефективним механізмом розвантаження судів та економії ресурсів, забезпечуючи швидке й конфіденційне врегулювання конфліктів у сфері ІВ. Наголошується на поступовому формуванні культури мирного врегулювання спорів через діалог і підкреслюють, що медіація сприяє збереженню партнерських відносин і довіри між сторонами.*

Ключові слова: медіація, інтелектуальна власність, Європейський Союз, ADR, EUIPO.

У Європейському Союзі медіація дедалі частіше використовується як ефективна альтернатива судовим процесам у сфері інтелектуальної власності (ІВ). Судові спори зазвичай є тривалими, дорогими та непередбачуваними, тоді як медіація пропонує швидкий, гнучкий і конфіденційний спосіб досягнення взаємовигідного рішення без примусу. ЄС активно підтримує впровадження медіації як складової системи Alternative Dispute Resolution (ADR), створюючи правові та

інституційні механізми для її застосування [1]. Судові органи в ЄС відчувають значне навантаження, і дедалі частіше виникає потреба вирішувати спори без звернення до суду. Медіація розглядається як один із найперспективніших методів ADR у сфері інтелектуальної власності, оскільки поєднує швидкість, гнучкість і економічність процесу [2]. Більшість держав-членів ЄС мають спеціальні закони про медіацію, а суди часто заохочують сторони спробувати позасудове врегулювання спору. Проте рівень використання медіації досі залишається відносно невисоким, серед причин: недостатня поінформованість учасників ринку про можливості ADR, брак систематизованої інформації та єдиних стандартів процедури, а також нерозуміння реальних переваг медіації перед судом [2]. В опитуванні EUIPO 2022 року серед малих і середніх підприємств, що стикалися з порушеннями прав ІВ, лише 22% використали медіацію або арбітраж для захисту, тоді як 29% звернулися до суду [3]. Це свідчить, що потенціал ADR ще використовується не повністю, хоча більшість компаній все ж намагаються вирішити конфлікт без судового розгляду.

У ЄС діє широка нормативна база, що заохочує використання медіації. Основним документом є Директива 2008/52/ЄС, яка визначає загальні правила застосування медіації в цивільних і комерційних справах, зокрема транскордонних спорах. Вона встановлює вимоги до медіаторів, процедури проведення медіації та порядок надання виконавчої сили медіаційним угодам. Метою директиви є підвищення довіри до медіації як гнучкого й економічного способу вирішення спорів. Хоча медіація є добровільною, держави-члени можуть запроваджувати обов'язкове ADR до звернення до суду (як це тимчасово було в Італії) [4]. Суд ЄС підкреслив, що така вимога не порушує право на доступ до правосуддя, якщо сторони зберігають можливість судового розгляду.

Окремі акти ЄС також передбачають ADR у сфері ІВ. Так, Директива (ЄС) 2019/790 (ст. 21) зобов'язує забезпечити добровільне позасудове врегулювання спорів між авторами, виконавцями та правовласниками. Регламент (ЄС) № 2017/1001 про торговельні марки створив Центр медіації при EUIPO, який з 2023 року безкоштовно допомагає сторонам досягати угод у спорах щодо торговельних марок і дизайнів [5]. Медіація також передбачена Регламентами (ЄС) № 1257/2012 та № 1260/2012 у рамках єдиної патентної системи — через Центр медіації та арбітражу у Лісабоні та Любляні. Регламент (ЄС) № 2019/1150 (P2B Regulation) вимагає від онлайн-платформ створювати прозорі ADR-механізми для бізнес-користувачів, що сприяє захисту прав ІВ у цифровому середовищі. Також у доменних спорах застосовуються процедури UDRP та EURid ADR, які дозволяють оперативно вирішувати конфлікти між торговельними марками та доменами через арбітраж ВОІВ або Чеський Арбітражний суд [2]. Отже, ЄС системно підтримує застосування медіації та інших форм ADR у сфері інтелектуальної власності — від авторських прав і торговельних марок до патентів, доменів і цифрових платформ. У ЄС формується нова культура вирішення конфліктів – через діалог, не протистояння. Досвід показує — більшість спорів щодо ліцензій, роялті, авторських чи патентних прав можуть бути вирішені компромісом, коли сторони починають переговори за сприяння нейтрального посередника.

Медіація, як альтернатива традиційному судовому розгляду, має низку суттєвих переваг, особливо у спорах, пов'язаних з інтелектуальною власністю. Її ключові риси — добровільність, конфіденційність, гнучкість процедур, економічність та орієнтація на потреби бізнесу. Медіація також значно економить час і кошти. Конфлікти, які у суді можуть тривати роками, часто вирішуються за кілька тижнів або місяців. Фінансові витрати при цьому мінімальні,

адже сторони уникають сплати значних судових зборів, витрат на адвокатів чи експертизи. За підрахунками європейських досліджень, відмова від медіації може спричинити додаткові витрати у розмірі 12–14 тисяч євро та затримку розгляду справи щонайменше на рік [1]. Окремою перевагою є збереження ділових відносин між сторонами. Судовий процес зазвичай має змагальний характер, що руйнує партнерські зв'язки. Натомість медіація орієнтована на майбутнє співробітництво — її мета не довести провину, а знайти спільне рішення, яке задовольнить обидві сторони. Це особливо важливо у сфері ІВ, де учасники часто поєднані ліцензійними чи комерційними відносинами. Досягнута за результатами медіації угода може бути затверджена судом як мирова, що надає їй юридичної сили виконавчого документа [1]. Таким чином, медіація поєднує переваги дружнього врегулювання спорів із правовою визначеністю, забезпечуючи ефективний і сучасний механізм захисту прав інтелектуальної власності в ЄС.

Медіація має обмеження, які слід враховувати під час вибору цього способу вирішення спорів. Насамперед, вона є добровільною — якщо згоди не досягнуто, сторони все одно звертаються до суду, витрачаючи додаткові час і кошти. Також можливий дисбаланс сил між учасниками, наприклад, між великими компаніями та індивідуальними винахідниками, що може впливати на результат, попри зусилля медіатора зберегти нейтральність. Медіаційна угода не має сили судового рішення, доки її не затвердить суд, а можливості її перегляду обмежені [5].

Існують і інституційні проблеми розвитку ADR у сфері ІВ: відсутність єдиних стандартів і процедур у ЄС, різний рівень підготовки медіаторів та нерівний доступ до послуг. Закритість медіації забезпечує конфіденційність, але водночас позбавляє системи прецедентності й

прозорості. Для подолання цих викликів Єврокомісія розробляє єдині стандарти, етичні кодекси й підтримує підготовку фахівців у сфері ІВ. **Європейський кодекс поведінки медіаторів** закріплює принцип нейтральності, незалежності та конфіденційності.

Європейський Союз активно впроваджує механізми, що заохочують сторони використовувати медіацію у спорах з інтелектуальної власності. Центральну роль у цьому відіграє **Європейське відомство з інтелектуальної власності (EUIPO)**, при якому у 2023 році створено **Центр медіації**. Він надає безкоштовні послуги з медіації, примирення та експертного визначення спорів, доступні учасникам апеляційних і деяких первинних проваджень, зокрема для малих і середніх підприємств. Процедури можуть проводитись онлайн, що робить їх гнучкими та зручними для бізнесу. Програма **ADR SME** дозволяє малим компаніям залучати кваліфікованих медіаторів у сфері ІВ без додаткових витрат. Показовим є врегулювання патентного спору **Nokia vs. Daimler**: після кількох років судових процесів сторони погодилися на медіацію під егідою Міжнародної торгової палати й у 2021 році досягли взаємовигідної ліцензійної угоди без публічного конфлікту та великих витрат.

Надалі роль медіації в ЄС зростатиме: обговорюється приєднання до **Сінгапурської конвенції 2019 р.**, удосконалюються правила визнання медіаційних угод і проводиться активна популяризація ADR через конференції, публікації та практичні кейси.

Підсумовуючи, можна сказати, що медіація забезпечує швидке, гнучке та взаємовигідне врегулювання спорів, пропонуючи альтернативу повільним і затратним судовим процесам. ЄС активно інтегрував медіацію у сферу ІВ через **Директиву 2008/52/ЄС**, спеціальні норми у профільних актах та створення інституцій, як-от **EUIPO Mediation Centre** і **UPC Mediation and Arbitration Centre**. Це робить

систему захисту прав більш ефективною, передбачуваною та сприятливою для інновацій. Для України, яка прагне до євроінтеграції, впровадження європейських практик **ADR** у сфері ІВ є перспективним напрямом. Прийняття Закону «Про медіацію» (2021 р.) створило правову основу, а подальші кроки мають бути спрямовані на підготовку фахових медіаторів, популяризацію ADR серед правовласників та включення цих механізмів у спеціальне ІВ-законодавство. Розвиток культури медіації в Україні сприятиме ефективнішому захисту прав, залученню інвестицій та зміцненню інноваційної економіки.

Джерела інформації:

1. *EU: The impact of the EU Mediation Directive 2008/52/EC.* – LibraLex, 2021. – URL: <https://libralex.com/slug-4/> (дата звернення: 10.10.2025)
2. Корогодова О. О. *Особливості застосування ADR у сфері інтелектуальної власності в ЄС // Економічний вісник НТУУ «КПІ».* 2025. № 32. С. 35–39.
3. *Intellectual Property (IP) SME Scoreboard 2022.* – EUIPO Observatory Report — P. 77. – URL: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/IP_sme_scoreboard_study_2022/IP_sme_scoreboard_study_2022_en.pdf. (дата звернення: 10.10.2025)
4. Shtefan A., Pytyka Yu. *Mediation in the EU: common characteristics and advantages over litigation.* – *InterEULawEast*, 2021, Vol. VIII(2). P. 175–190.
5. Ervacanin I. *Mediation in Intellectual Property Disputes.* – Zivko Mijatovic & Partners (ZMP) Article, 2023. – URL: <https://www.zmp.eu/mediation-in-intellectual-property-disputes/>.

ПОЛІТИКА КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ І ЗАХИСТ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

*Заліська А.М., Лисун В.О.
4 курс,
КПІ імені Ігоря Сікорського,
кафедра інформаційного, господарського та
адміністративного права
Наук.керівник: Кандидат юридичних наук, старший
викладач Головка О. М.*

Анотація: У доповіді розглянуто роль політики конфіденційності у захисті прав інтелектуальної власності та комерційної таємниці. Проаналізовано законодавчу базу України, механізми збереження секретності та практичні заходи безпеки інформації. У роботі досліджено взаємозв'язок між політикою конфіденційності та захистом інтелектуальної власності. Визначено її значення у запобіганні порушенням авторських прав, комерційної таємниці та несанкціонованому використанню інтелектуальних продуктів.

Ключові слова. Інтелектуальна власність, політика конфіденційності, комерційна таємниця, конфіденційна інформація, інформаційна безпека, правове регулювання.

Порушення прав інтелектуальної власності можуть включати незаконне копіювання, використання або поширення захищених об'єктів. Правові відносини пов'язані із захистом у сфері інтелектуальної власності в Україні регулює Конституція України, Цивільний кодекс України, Закон України «Про захист персональних даних», також Закон України «Про авторське право і суміжні права», Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, Міжнародні конвенції та інші нормативно-правові акти, які спрямовані на захист основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема щодо прав на об'єкти інтелектуальної власності між фізичними або юридичними особами України та іноземних держав.

Політика конфіденційності відіграє критично важливу роль у захисті інтелектуальної власності, особливо тієї, що існує у формі комерційної таємниці (ноу-хау, формули, списки клієнтів, стратегії, нерозкриті технології).

Політика конфіденційності - це концепція, яка чітко роз'яснює, які види інформації можуть бути зібрані і зберігатися на сайті, та як може використовуватися і надаватися ця інформація. Також під політикою конфіденційності розуміємо документ, опублікований на веб-сайті, який містить інформацію про те, як збираються та обробляються особисті дані користувачів веб-сайту.

Основною метою розміщення політики конфіденційності на веб-сайті є інформування відвідувачів веб-сайту про те, що інформація про них зберігається та використовується компанією. У документі також має бути чітко вказано, з якою метою оператори веб-сайтів використовують зібрані дані - наприклад, для маркетингових цілей - і вказує, як вони обробляються та захищаються.

Політика конфіденційності захищає інтелектуальну власність опосередковано — через контроль доступу, обробки й використання інформації, яка може містити об'єкти інтелектуальної власності (наприклад, авторські твори, комерційну таємницю, розробки, ноу-хау тощо).

Як саме політика конфіденційності захищає інтелектуальну власність:

- ❖ Обмежує коло осіб, які мають доступ до інтелектуальної власності. Політика встановлює правила, хто і в яких випадках може бачити, копіювати чи передавати інформацію (наприклад, код програми, дизайн, базу даних, тексти).
- ❖ Регулює обробку конфіденційних даних. У документі визначено, як зберігаються і передаються дані, щоб уникнути витоку чи

несанкціонованого доступу до результатів творчої чи наукової праці.

- ❖ Забороняє несанкціоноване розголошення або копіювання. Політика може прямо вказувати, що вся інформація (включно з авторськими матеріалами чи ноу-хау) є власністю компанії і не підлягає поширенню без згоди власника.
- ❖ Визначає відповідальність за порушення. Вказується, які наслідки настають за розголошення або несанкціоноване використання інтелектуальної інформації.
- ❖ Забезпечує дотримання прав користувачів і творців. Політика може гарантувати, що авторські матеріали (наприклад, фото, тексти, коди) не будуть використані без згоди правовласника.

Навіщо це потрібно:

В першу чергу це потрібно для захисту бізнес-інтересів – щоб ідеї, продукти, технології не були викрадені чи використані конкурентами. Також для збереження репутації – витік конфіденційних даних або чужих матеріалів може нашкодити компанії чи автору. Політика конфіденційності здійснює захист інтелектуальної власності для дотримання законодавства, так як у багатьох країнах (зокрема в Україні та ЄС) існують вимоги до захисту персональних і комерційних даних. Ще однією причиною є підтримка довіри клієнтів і партнерів – показує, що компанія відповідально ставиться до даних і не використовує чужі розробки незаконно. І ключовим є запобігання плагіату та крадіжці ідей. Для цього фіксується, кому належить інформація, що дозволяє відстояти права у разі спору.

Ми розглянули приклад оформлення захисту інтелектуальної власності сайту Компанії RAGT SEMENCES. У їх політиці конфіденційності зазначений пункт «Інтелектуальна власність» та

викладено таке : «Цей Сайт і всі його складові (наприклад, торгові марки, зображення, текст, відео тощо) захищені відповідно до закону про інтелектуальну власність. Будь-яке використання, відтворення або представлення цього Сайту (цілого або його частини) у будь-якому вигляді для інших цілей заборонено. Ці умови використання не передбачають передачі прав на інтелектуальну власність на елементи, що належать компанії RAGT SEMENCES, на користь користувача. На цьому Сайті ми можемо надати вам контент, який ви маєте право завантажити (надалі «Контент для завантаження»). Ми надаємо вам неексклюзивне право використовувати Контент для завантаження без права передачі лише для особистого та приватного користування, безплатно та на законний термін захисту прав інтелектуальної власності, визначений законодавством. Забороняється будь-яке відтворення, представлення та зміна або поширення Контенту для завантаження.»

Відповідно в даному пункті вказані межі та вимоги до користувачів сайту для захисту авторських прав на конфіденційну інформацію сайту. Тож політика конфіденційності — це не лише документ про захист персональних даних. Вона також є інструментом збереження інтелектуальної власності, бо встановлює правила використання, зберігання та захисту інформації, яка має цінність для її власника.

У сучасному бізнес-середовищі інформація, яка має економічну цінність, стає стратегічним активом підприємства. Одними з таких активів є відомості, що становлять комерційну таємницю — технології, маркетингові стратегії, клієнтські бази тощо, і які потребують захисту від розголошення чи неправомірного використання. Одночасно з цим, політика конфіденційності стає важливим внутрішньоорганізаційним документом, що регулює збір, зберігання, використання і захист інформації підприємства.

Відповідно до статті 505 Цивільного кодексу України, комерційна таємниця — це інформація, яка є секретною у тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі є невідомою або недоступною для осіб, які зазвичай мають справу з таким видом інформації; має комерційну цінність через свою секретність; і щодо неї вжито належних заходів щодо збереження цієї секретності. Таким чином, виділяють три ключові ознаки комерційної таємниці: секретність, комерційна цінність, заходи безпеки. Секретність — відомості не є загальновідомими або легкодоступними для осіб, що працюють у відповідній сфері. Комерційна цінність — інформація має економічну вигоду для її власника саме завдяки тому, що вона невідома іншим. Заходи безпеки — власник вживає адекватних кроків для охорони секретності (обмеження доступу, маркування документів, договори про нерозголошення тощо).

Як зазначається у джерелах, комерційна таємниця може охоплювати дані технічного, виробничого, організаційного чи комерційного характеру, окрім інформації, яка за законом не підлягає засекреченню (наприклад, дані про стан довкілля, порушення законодавства тощо). Прикладами комерційної таємниці у сфері інтелектуальної власності можуть бути: Формули, креслення, прототипи, технічні рішення, які ще не запатентовані, але мають потенційну цінність. Наприклад: лабораторна формула нового косметичного засобу, рецептура фарб або засобів для волосся.

У сфері ІТ та програмного забезпечення: алгоритми, структура баз даних, машинні моделі, вихідний код програм, які не публікуються як патент, але мають комерційну цінність. Наприклад: алгоритм ранжування Google, модель ChatGPT, чи система рекомендацій Netflix — усе це наука, що захищається як комерційна таємниця. Результати лабораторних випробувань, методики тестування, звіти з ефективності продуктів. Для фармацевтичних і косметичних компаній такі дані — інтелектуальний

актив. Важливо, що комерційна таємниця розглядається як об'єкт права інтелектуальної власності, адже вона є результатом інтелектуальної діяльності, має нематеріальну природу і може приносити економічну вигоду своєму власнику.

Згідно зі статтею 506 ЦК України, майновими правами інтелектуальної власності на комерційну таємницю є:

1. право на використання комерційної таємниці;
2. виключне право дозволяти або забороняти використання інформації третім особам;
3. право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню відомостей;
4. інші майнові права, передбачені законом.

Ці права належать особі, яка правомірно визначила інформацію як комерційну таємницю та вжила заходів для її захисту. Власник має можливість передавати або ліцензувати такі права через договори — наприклад, договори про конфіденційність або про передачу ноу-хау. Охорона діє доти, доки інформація відповідає сукупності трьох основних ознак — секретності, комерційної цінності та наявності заходів безпеки. Якщо хоча б одна з них втрачається (наприклад, відомості стають публічними), правовий захист припиняється. Органи державної влади також зобов'язані забезпечувати нерозголошення інформації, що має статус комерційної таємниці, якщо вона була отримана ними під час виконання функцій (ст. 507 ЦКУ). Таким чином, комерційна таємниця має повноцінний правовий режим об'єкта інтелектуальної власності з визначеними правами, строком дії та способами реалізації.

Захист комерційної таємниці забезпечується комплексом правових, організаційних і технічних заходів. Правові заходи можуть бути:

- ❖ Укладення договорів про нерозголошення з працівниками, контрагентами та партнерами.
- ❖ Включення положень про комерційну таємницю до трудових договорів, контрактів, посадових інструкцій.
- ❖ Використання ліцензійних або субліцензійних угод при передачі технологій або ноу-хау.
- ❖ Судовий захист — подання позовів про заборону розголошення, компенсацію збитків, відшкодування шкоди.

Організаційно-технічні заходи:

- ❖ Розробка та затвердження внутрішнього Положення про комерційну таємницю.
- ❖ Обмеження доступу до інформації (пропускні системи, шифрування, паролі, контроль носіїв).
- ❖ Маркування документів грифом «Комерційна таємниця».
- ❖ Проведення навчань та інструктажів для персоналу щодо правил збереження секретності.
- ❖ Моніторинг інформаційних витоків, аудит безпеки, створення служби інформаційного захисту.

Як зазначається у наукових джерелах, важливим аспектом є також доказова база — під час судових спорів необхідно довести наявність саме комерційної таємниці, факт порушення та заподіяну шкоду, що часто є складним завданням. На сьогодні існує низка проблем у сфері захисту комерційної таємниці в Україні:

- ❖ відсутність єдиного спеціального закону, який комплексно регулював би питання охорони;
- ❖ складність розмежування понять «комерційна таємниця» і «ноу-хау»;

- ❖ недосконалість судової практики щодо доведення факту розголошення чи неправомірного використання;
- ❖ відсутність механізму оцінки вартості нематеріальних збитків.

На міжнародному рівні діють високі стандарти захисту, зокрема Директива (ЄС) 2016/943 щодо охорони нерозголошеної інформації (ноу-хау). Вона встановлює, що держави-члени повинні забезпечити дієві правові засоби захисту від незаконного придбання, використання чи розкриття комерційних секретів. Україна поступово гармонізує своє законодавство з цими нормами.

Політика конфіденційності є важливим правовим та організаційним механізмом захисту інтелектуальної власності, зокрема комерційної таємниці. Вона визначає правила збору, зберігання, обробки та передачі інформації, що має економічну цінність і повинна залишатися недоступною для сторонніх осіб. Комерційна таємниця охоплює дані технічного, виробничого, фінансового, маркетингового чи іншого характеру, які надають перевагу власнику у конкурентному середовищі. До неї належать формули, технології, бази клієнтів, бізнес-стратегії, вихідний код програм, результати досліджень тощо. Політика конфіденційності, закріплена у внутрішніх документах або на вебсайті, встановлює межі використання такої інформації, визначає відповідальних осіб і механізми контролю за дотриманням конфіденційності. Її наявність сприяє запобіганню витоку даних, несанкціонованому копіюванню, плагіату та розголошенню. В умовах цифровізації економіки політика конфіденційності стає не лише формальністю, а й ключовим елементом системи інформаційної безпеки. Її правильне впровадження дозволяє комплексно захищати інтелектуальні активи, забезпечувати дотримання законодавства та підтримувати репутацію й довіру громадян.

Джерела інформації:

1. Розділ «Політика конфіденційності» / Законодавство України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/privacy> (дата звернення: 27.10.2025).
2. Політика конфіденційності сайту: що передбачає і для кого обов'язкова? | ЮРЛІГА. ЮРЛІГА. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/234900_poltika-konfdentsynost-saytu-shcho-peredbacha--dlya-kogo-obovyazkova (дата звернення: 27.10.2025).
3. Політика конфіденційності RAGT: Захист ваших даних в Україні. RAGT Україна. URL: <https://ragt.ua/політика-конфіденційності/> (дата звернення: 27.10.2025).
4. Цивільний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>(дата звернення: 27.10.2025).
5. Патентно-юридична агенція «ГОЛДМАРК». Реєстрація торгових марок в Україні: ТМ, бренд, торговий знак. URL: <https://torgmarka.ua/ua/kom-taemnica/osoblivosti-komertsinyoi-taemnitsi-yak-ob-ekta-intelektualnoyi-vlasnosti.html>(дата звернення: 27.10.2025).
6. Комерційна таємниця: 5 основних способів захисту. ЮристОнлайн.УКР. URL: <https://yuristonlineukr.com.ua/захист-комерційної-таємниці/?srsltid=AfmBOoq1QDrnAONAA1KLnfOAufgkJR-cb1IABqODWb3QWC8mhJQiW5IN>(дата звернення: 27.10.2025).

УДК: 339.92:347.77/.78(4-672ЄС)

ПРОБЛЕМАТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ У СИСТЕМІ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Каснер Б.В., аспірант другого курсу

КПІ ім. Ігоря Сікорського

Кафедра інтелектуальної власності та приватного права

Науковий керівник - кандидат юридичних наук,

Владикін Олександр Насирбеґович

***Анотація.** У тезах розглянуто проблематику цифрових активів як нового виду об'єктів правового регулювання, що поєднують ознаки майнових і нематеріальних благ. Проаналізовано підходи Європейського Союзу до правового регулювання цифрових активів у контексті Регламенту МіСА та їхнє співвідношення з інститутом інтелектуальної власності. Наголошено, що цифрові токени все частіше виконують функцію носіїв прав інтелектуальної власності, тому потребують комплексної системи охорони. У тезах підкреслено необхідність гармонізації українського законодавства із європейськими стандартами для забезпечення прозорого обігу цифрових активів.*

***Ключові слова:** цифровий актив, інтелектуальна власність, токен, блокчейн.*

Стрімкий розвиток цифровізації економіки та суспільних відносин є основними чинниками трансформації сучасного права. Одним із проявів цього є формування сфери цифрових активів, які все частіше виконують функції не лише фінансових, але й інтелектуальних благ. В умовах розширення сфер використання блокчейну, від криптовалют до токенизованих об'єктів інтелектуальної власності, існує потреба у

переосмисленні правового змісту поняття нематеріальний об'єкт та визначенні його місця в системі цивільного та інформаційного права.

Україна, на шляху до інтеграції у правовий простір Європейського Союзу, має адаптувати законодавство, зокрема, до положень MiCA, AI Act, GDPR та інших нормативних актів, що формують єдину концепцію цифрової власності. Особливого значення становить сфера інтелектуальної власності, у якій цифрові активи можуть стати ефективним інструментом захисту, ідентифікації та комерціалізації прав авторів.

Регламент Європейського парламенту та Ради ЄС «Markets in Crypto-Assets» (MiCA) [1], вперше створив єдину нормативну основу для регулювання цифрових активів у межах ЄС. Цей документ визначає крипто-активи як цифрове представлення вартості або права, яке може передаватися та зберігатися електронними засобами з використанням технології розподіленого реєстру даних (DLT).

MiCA виокремлює три основні категорії активів:

1. Asset-referenced tokens (ART) - токени, що відображають вартість одного, чи кількох активів.
2. E-money tokens (EMT) - цифрові еквіваленти електронних грошей, стабілізовані щодо офіційної валюти.
3. Utility tokens - токени, які надають право користування певними цифровими продуктами або послугами.

Одним з основних нововведень є визнання можливості використання токенів для підтвердження прав власності на нематеріальні об'єкти, зокрема результати творчої діяльності, такі як: програмне забезпечення, цифрове мистецтво, музичні твори, бази даних, тощо. Це створює базис для створення так званих «інтелектуальних токенів», які поєднують у собі правові та технологічні аспекти.

Технологія токенизації передбачає перетворення прав чи активів на цифрові одиниці (токени), що можуть бути збережені у блокчейн - системі. Для об'єктів інтелектуальної власності це означає створення унікального цифрового ідентифікатора, який засвідчує право автора або правовласника на певний твір.

У практиці ЄС токенизація прав інтелектуальної власності застосовується у трьох формах:

1. NFT (Non-Fungible Tokens) - незамінні токени, що містять метадані про твір і можуть виступати цифровим сертифікатом авторства.
2. Royalty tokens - токени, які підтверджують право на отримання частки винагороди від комерційного використання об'єкта прав інтелектуальної власності.
3. License tokens - токени, що виконують функцію електронної ліцензії на використання прав інтелектуальної власності.

Завдяки незмінності токену у системі блокчейн забезпечується оригінальність походження об'єкта, а смарт-контракти дозволяють автоматизувати розрахунки між автором, посередниками та споживачами.

Практичний досвід застосування права Європейського Союзу свідчить, що NFT не є самостійним об'єктом прав інтелектуальної власності, але може використовуватись як доказ права власності, чи правомірного володіння цифровим контентом. Таким чином, відбувається правова інтеграція прав інтелектуальної власності та цифрових активів, де токен виступає як технічна форма вираження прав інтелектуальної власності.

Європейське законодавство демонструє взаємозалежність регулювання штучного інтелекту, персональних даних і цифрових активів наступним чином:

1. AI Act - встановлює принципи відповідальності за автоматизоване створення контенту. Якщо результат згенерований ШІ без участі людини, правовий режим такого об'єкта визначається як право особливого роду.
2. General Data Protection Regulation (GDPR) - регламентує питання використання персональних даних у блокчейн - системах, зокрема щодо токенів, які містять інформацію про автора, за якою його можна ідентифікувати.
3. DLT Pilot Regime - сприяє експериментальному впровадженню токенизованих інструментів у фінансовому секторі, що може бути адаптовано для ринку інтелектуальних активів.

Україна зробила перші кроки у формуванні правового режиму цифрових активів. Законом України «Про віртуальні активи» від 2022 року визначено, що віртуальний актив є нематеріальним благом у формі даних, що має вартість і може бути об'єктом цивільних прав [2]. Однак у законі відсутнє визначення цифрових активів як об'єктів прав інтелектуальної власності. Також не передбачено механізму токенизації прав інтелектуальної власності і не встановлено спеціального статусу для NFT.

Хоча, поряд із цим Закон України «Про авторське право і суміжні права» містить положення про право особливого роду щодо неоригінальних об'єктів, створених із використанням комп'ютерних програм [3].

Крім цього, у межах євроінтеграційного курсу на Україну покладений обов'язок гармонізувати своє законодавство відповідно до вимог Угоди про асоціацію з ЄС, зокрема у частині цифрових ринків та інтелектуальної власності. Створення системи правового визнання цифрових активів може стати основою для включення України до єдиного цифрового ринку Європейського Союзу (Digital Single Market).

Незважаючи на бажання законодавця пришвидшити процес, впровадження цифрових активів у правову систему України стикається з низкою проблем: по-перше, відсутність визначеності правового статусу токенів, тобто незрозуміло, чи належать вони до майнових, фінансових чи інтелектуальних прав. По-друге, відсутність офіційної процедури реєстрації NFT, як доказу авторства. По-третє, питання оподаткування доходів від операцій з токенами прав інтелектуальної власності.

Окрім цього, існує необхідність врегулювання сфери використання смарт-контрактів, які є автоматизованими угодами, що забезпечують передачу прав інтелектуальної власності через технологію блокчейн. У сучасних умовах вони не мають чіткого статусу правочину, відповідно до законодавства України, хоча можуть замінити класичні ліцензійні договори.

Цифрові активи стають центральною категорією нового покоління правових відносин. У сфері інтелектуальної власності вони виконують подвійну функцію, з однієї сторони виступають як засіб комерціалізації результатів творчості, а з другої як інструмент їх правового захисту. Правове регулювання Європейського Союзу, відображене у регламентах MiCA, AI Act та DLT Pilot, демонструє послідовний і комплексний підхід до формування прозорого ринку цифрових активів. Україна має всі передумови для інтеграції до цього ринку, однак потребує оновлення концептуальних засад національного законодавства. Формування інституту цифрової інтелектуальної власності стане наступним кроком на шляху до єдиного цифрового простору ЄС.

Джерела інформації:

1. Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on Markets in Crypto-Assets (MiCA). Official Journal of the European Union, L 150, 9 June 2023, p. 40–203. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal->

- content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023R1114 (дата звернення: 27.10.2025).
2. Закон України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 р. № 2074-IX. Відомості Верховної Ради України, 2022, № 18. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20> (дата звернення: 27.10.2025).
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 р. № 2811-IX. Відомості Верховної Ради України, 2023, № 11. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20>(дата звернення: 27.10.2025).

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ НА ШЛЯХУ ДО ЄС

Колесніков М. О., 5 курс

КПІ ім. Ігоря Сікорського, кафедра електромеханіки

наук. керівник – к.т.н., доцент Коваленко М. А.

Анотація: розглянуто роль інтелектуальної власності в реалізації інноваційної політики України та визначено стратегічні напрями її розвитку з урахуванням стандартів ЄС, гармонізації законодавства й цифровізації системи ІВ.

Ключові слова: інтелектуальна власність, інноваційна політика, євроінтеграція, гармонізація законодавства, цифровізація.

У сучасній економіці ключовим ресурсом стають інтелектуальні знання та технології, які визначають конкурентоспроможність підприємств і держави загалом . Особливу роль у цьому процесі відіграють знання, що здобули статус об'єктів власності, тобто

інтелектуальна власність (ІВ) . Як зазначають дослідники, саме на основі розвитку та захисту інтелектуальної власності формується найбільш ефективна інноваційна діяльність . Враховуючи це, впровадження науково-технічних результатів у вигляді зареєстрованих об'єктів ІВ стає необхідним чинником економічного зростання країни [1]. Таким чином, інноваційна економіка стрімко трансформується в економіку знань, де важливим завданням держави є побудова правового поля для захисту та комерціалізації інноваційних розробок.

Для України розвиток інноваційних технологій та система інтелектуальної власності є визначальними складовими стратегічного курсу на євроінтеграцію й побудову економіки на основі знань. Високі державні посадовці наголошують, що інтелектуальна власність є невід'ємною складовою інноваційного відновлення країни . На думку заступника Міністра економіки В.Кіндратіва, саме впровадження новітніх технологій і повернення виробництв в Україну потребує належного захисту інтелектуальних активів . Ці положення враховані у поточних урядових концепціях, що передбачають розробку та впровадження Національної стратегії розвитку сфери ІВ до 2030 року. Зокрема, зауважується мета поступового збільшення частки ІВ у ВВП та перетворення інновацій на драйвер економічного розвитку. Таким чином, держава ставить завдання забезпечити міцний зв'язок між інноваційною політикою й системою охорони ІВ, що формує основу для реалізації науково-технічних напрацювань в економіці [1].

Реалізація інноваційної політики передбачає не лише фінансове та організаційне стимулювання наукових розробок, а й створення правових передумов для їх комерціалізації. Система правової охорони інтелектуальної власності виконує функцію економічного стимулу для винахідників і інвесторів. Зокрема, належно організована система захисту ІВ “надає виняткові права винахідникам і тим самим збільшує їх шанси

на отримання стартових інвестицій, які необхідні для виведення нових технологій на ринок” [2]. Іншими словами, патентування винаходів, охорона авторського права та реєстрація комерційних знаків створюють правову базу для винахідників і компаній. Це мотивує науковців до створення нових продуктів, адже вони отримують гарантію монопольного використання своєї розробки упродовж визначеного терміну [2]. У підсумку державна політика в сфері ІВ забезпечує виплату роялті, ліцензійні угоди та залучення приватного капіталу до інноваційних проєктів.

Крім того, інтелектуальна власність сприяє захисту від недобросовісної конкуренції. Надійне правове поле заохочує інвесторів вкладати кошти у високо- і середньотехнологічні сектори, оскільки ризик втрати інвестицій через нелегальне копіювання продукту зменшується. Внаслідок цього підприємства відчують стимул до модернізації виробництва і впровадження технологій, а їх науково-технічні досягнення швидше виходять на внутрішній і світовий ринки. Саме тому офіційні документи наголошують, що інтелектуальна власність відіграє вирішальну роль у підвищенні продуктивності праці та активізації інноваційної діяльності підприємств [1].

Таким чином, в інноваційній політиці України інтелектуальна власність виступає одним із головних інструментів стимулювання науково-технічного прогресу. Вона забезпечує правові стимули для винахідників, сприяє комерціалізації наукових результатів і підвищенню конкурентоспроможності економіки. Тому посилення системи правової охорони ІВ та поширення знань про механізми її застосування сприймаються як пріоритетні заходи держави для розбудови інноваційного потенціалу країни [2]. Виходячи з цього, ІВ інтегрується в інноваційну політику як ключова передумова переходу до сталої економіки на основі знань і технологій.

У цьому контексті особливої ваги набуває процес євроінтеграції, що потребує глибокої адаптації національної системи інтелектуальної власності до стандартів ЄС. Сфера ІВ входить у 7-й розділ *acquis* ЄС, тому одним з пріоритетів є оцінка відповідності українського законодавства нормам ЄС. Українські експерти звертають увагу на необхідність “продовжити узгодження національного законодавства з *acquis* ЄС у сфері авторського права та промислової власності” [3]. Європейська сторона активно підтримує цей процес: наприклад, EUIPO надає експертну допомогу українським фахівцям для підготовки до скринінгу законодавства [3].

Ключові європейські стандарти у сфері ІВ реалізуються через низку директив та регламентів ЄС. Вони охоплюють правила охорони авторських прав, патентів, товарних знаків, промислових зразків, географічних зазначень, комерційних таємниць тощо. Україна поступово впроваджує ці норми: зокрема, ухвалений у грудні 2022 р. закон “Про авторське право і суміжні права” спеціально розроблений для приведення національного законодавства у відповідність до *acquis* ЄС [3]. Аналогічно, реформи у сфері патентів і зразків значно наблизили українські правові інструменти до європейських стандартів. У подальшому слід імплементувати директиви ЄС про цифровий єдиний ринок та європейський патент, щоб створити єдиний підхід до охорони ІВ в Україні і Євросоюзі.

Найважливішими напрямками розвитку ІВ-системи в Україні є посилення правового регулювання, інституційна модернізація та цифровізація. Потрібна подальша гармонізація законодавства з *acquis* ЄС — у сфері авторського права, винаходів, торговельних марок і комерційних таємниць [3]. Варто вдосконалити механізми захисту, активізувати боротьбу з піратством і забезпечити ефективну роботу ІР-суду. УКРНОІВІ має розвиватися як сучасна координаційна платформа

для експертної підтримки та міжнародної співпраці. Водночас електронізація подання заявок і робота з реєстрами EUIPO/EPO/WIPO підвищать прозорість процедур. Важливо також масштабувати освітні програми: у 2024 р. УКРНОІВІ провів понад 350 годин навчання для держслужб, бізнесу й освітян [3].

Стратегічні напрями на найближчі роки передбачають завершення імплементації директив ЄС у сфері ІВ, створення єдиних цифрових реєстрів і порталів УКРНОІВІ з інтеграцією до європейських баз, розвиток ІР-освіти та консультаційних сервісів для бізнесу й науки. Необхідно також посилити захист прав через розширення повноважень центрів медіації та співпрацю з Європейським обсерваторієм порушень. Важливим залишається партнерство з EUIPO, EPO, ВОІВ та участь у програмах EU4IP і Horizon Europe. Узгоджене впровадження цих заходів дозволить Україні наблизити систему ІВ до стандартів ЄС.

Врахування європейських стандартів у сфері ІВ дозволить Україні створити надійний правовий фундамент для зростання інноваційного потенціалу. Синхронізація норм та процедур з acquis ЄС сприятиме ефективному захисту прав авторів і винахідників, стимулюватиме інвестиції у науку й технології та підвищуватиме загальну конкурентоспроможність економіки. Розбудова прозорих і цифрових механізмів захисту ІВ, модернізація інститутів та активна ІР-освіта комплексно формують привабливе середовище для розвитку високотехнологічних секторів.

Успіх цих ініціатив залежить від скоординованих дій влади, бізнесу та наукової спільноти. Взаємодія з європейськими партнерами (зокрема EUIPO і EPO) доповнює внутрішні зусилля та дає Україні доступ до досвіду розвинутих систем ІВ. Поступове виконання запропонованих кроків дозволить Україні впевнено рухатися до стандартів ЄС і створити стійку інноваційну екосистему.

Підсумовуючи викладене, слід відзначити, що імплементація європейських стандартів у сфері ІВ створює надзвичайно важливу основу для інноваційного відновлення країни. Новаційна економіка базується на тому, наскільки успішно держава здатна захистити права винахідників, творчих спільнот та підприємців. У цьому контексті запропоновані стратегічні напрями – від гармонізації законодавства до розвитку ІР-освіти і цифрових сервісів – мають бути пріоритетними.

Водночас зазначимо, що реалізація цих напрямів вимагає системного підходу й консолідації зусиль усіх зацікавлених сторін. Активна співпраця з європейськими інституціями та підтримка ЄС у цьому процесі підсилюють внутрішні ініціативи й забезпечують доступ до найкращих практик. Тільки за таких умов Україна зможе у найближчі роки успішно оновити свою ІВ-сферу за стандартами ЄС та створити конкурентоспроможну інноваційну екосистему.

Джерела інформації:

1. Інтелектуальна власність є невід’ємною складовою інноваційного відновлення України — заступник міністра економіки Віталій Кіндратів [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ukrpatent.org/uk/news/main/intelektualna-vlasnist-ie-nevid-iemnoiu-skladovoiu-innovatsijnoho-vidnovlennia-ukrainy-zastupnyk-ministra-ekonomiky-vitalij-kindrativ> (дата звернення: 24.10.2025).
2. Інтелектуальна власність як інструмент забезпечення конкурентоспроможності держави [Електронний ресурс] // Час права. Режим доступу: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/147> (дата звернення: 24.10.2025).
3. Україна досягла прогресу в сфері інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ukrpatent.org/uk/news/main/ukraina-dosiahla-prohresu-v-sferi-iv-08112023> (дата звернення: 24.10.2025).

ОНЛАЙН-МЕДІАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

*Князева В. А., 4 курс,
КПІ ім. Ігоря Сікорського
наук. керівник – доцент, к.ю.н. Головка О. М.*

***Анотація:** Висвітлено перспективи розвитку онлайн-медіації. Розкрито зміст та перспективи використання медіації у сфері інтелектуальної власності, включно із застосуванням цифрових технологій.*

***Ключові слова:** онлайн-медіація, інтелектуальна власність, альтернативне вирішення спорів.*

Online Dispute Resolution (далі - ODR) виник у 1990-х роках як різновид Alternative Dispute Resolution (далі - ADR). Спочатку ODR розглядався як «онлайн-ADR», що відтворює традиційні процедури переговорів, медіації та арбітражу у цифровому середовищі без фізичної присутності сторін. У контексті вказаного, на відміну від традиційного ADR, що здійснюється із залученням третьої нейтральної сторони, ODR включає «четверту сторону» - технологію [1, с. 775].

Тож глобальна мережа Інтернет істотно трансформувала підходи до функціонування суспільних інститутів, у тому числі правових. Її стрімкий розвиток сприяв появі нових цифрових явищ: e-governance, LegalTech, LawTech, які модернізували управлінські та юридичні процеси. Водночас із цифровізацією було виявлено дисбаланс між технологічним прогресом і станом нормативно-правового регулювання, особливо у сферах інтелектуальної власності, кібербезпеки та електронної комерції [1, с. 775]. Тож альтернативне вирішення спорів, будучи відносно сучасним явищем, продовжує еволюціонувати під впливом цифровізації. На наш погляд, поява ODR є логічним кроком уперед, що поєднує гнучкість ADR із перевагами технологій, роблячи правосуддя більш доступним і швидким.

Онлайн-врегулювання спорів набуває свого поширення у Європейському Союзі (далі - ЄС). Серед актів, які утворили нормативу базу для використання врегулювання спорів онлайн стали Директива 2013/11/ЄС та Директива 2009/22/ЄС. Водночас вказані директиви поширюються лише на споживчі спори, де споживач дотримуючись процедури може узгодити орган, що є неупередженою організацією або фізичною особою, яка допомагає споживачам та продавцям досягти врегулювання спору у позасудовому порядку. Так, споживачі отримують рішення безкоштовно або за невелику плату, а продавці - уникають великих судових витрат і зберігають добрі стосунки з клієнтами [2, с. 82-83]. Слід підкреслити, що вказане, хоча і містить окремі ознаки, проте не є медіацією. Вищевказане варто розглядати як певний «спрощений» механізм вирішення спору.

Враховуючи позитивний досвід у споживчих правовідносинах, варто звернути увагу на сферу інтелектуальної власності, яка також потребує свого врегулювання, проте у даному випадку не можна обмежуватися «спрощеними» процедурами через складність правовідносин.

За статистикою World Intellectual Property Organization за 2013–2022 роки, близько 70% спорів у сфері інтелектуальної власності вирішуються за результатами проведення медіації [3]. Так, медіація у спорах щодо інтелектуальної власності відображає не просто прагнення сторін до компромісу, а трансформацію самої культури правозастосування - від змагальності до, свого роду, співпраці.

Впровадження онлайн-медіації у сферу інтелектуальної власності набуває особливої актуальності в умовах сучасних викликів. Пандемія COVID-19 та режим воєнного стану в Україні продемонстрували необхідність дистанційного вирішення спорів, коли традиційний судовий процес стає ускладненим. Крім того, значні витрати на судовий розгляд та тривалість процесу часто стримують сторін від звернення до суду.

Тому онлайн-медіація дозволить ефективно вирішувати спори без безпосередньої участі, скорочуючи час і фінансові витрати, забезпечуючи конфіденційність і збереження ділових відносин.

Існують перестороги як у науковців так і практиків у сфері медіації, що онлайн формат не сприятиме встановленню емоційного контакту між сторонами, третьою особою. Разом з тим, хоча у спорах з інтелектуальної власності вказане може мати певне значення (випадки спорів між фізичними особами), проте у спорах між юридичними особами під час медіації зазвичай беруть участь представники, які керуються професійними інтересами, а не особистою зацікавленістю. Тому ризик втрати ефективності онлайн-процедури через відсутність безпосереднього контакту є, на нашу думку, перебільшеним.

Ще одним ризиком вбачають можливість поширення конфіденційної інформації, шляхом записів конференцій на аудіо- та відео- носії, проте слід враховувати, що сторони перед початком врегулювання спору підписують договір про проведення медіації, положення якого включають умови конфіденційності інформації та наслідки її розголошення учасниками медіації [4].

Отже, хоча в Україні станом на сьогодні немає зведеної статистики проведення ІР-медіації онлайн, однак її потенціал є беззаперечним. Зростання кількості об'єктів інтелектуальної власності, транскордонний характер правовідносин і необхідність оперативного реагування на порушення вимагають нових форм врегулювання спорів. Тому онлайн-медіація здатна забезпечити ефективний діалог між сторонами з різних юрисдикцій та зберегти гнучкість і конфіденційність процесу.

У контексті ІР-медіації вважаємо за доцільне спиратися на напрацьований досвід досудового онлайн-врегулювання спорів у споживчих правовідносинах, що демонструє ефективність цифрових механізмів комунікації між сторонами. Враховуючи напрацьований

національний досвід проведення медіації у сфері інтелектуальної власності, відсутність єдиних нормативно-правових орієнтирів не є перешкодою для розвитку онлайн-медіації. Більше того, цей досвід створює підґрунтя для подальшого вдосконалення процедур і формування національних підходів, здатних поєднати технологічні інновації з принципами, які становлять основу медіаційної процедури.

Джерела інформації:

1. Куркова К.М., Шкарупа К.В. Онлайн вирішення правових спорів: до питання розвитку концепції ODR у зарубіжній практиці. Юридичний науковий електронний журнал № 4/2024. С. 777.
2. Ізбаш О. О. Медіація та альтернативне вирішення спорів онлайн. Київський часопис права. 2022. № 1. С. 85.
3. Білоцький В., Грибовська А. Чому медіація може стати найкращим варіантом вирішення спорів у сфері ІВ? URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/chomu-mediaciya-mozhe-stati-naykrashchim-variantom-virishennya-sporiv-u-sferi-iv.html> (дата звернення: 26.10.2025).
4. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК СУБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: МОЖЛИВІСТЬ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ

*Лоянич А.О. аспірант, 3 курс
Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського
кафедра інтелектуальної власності та приватного права
Науковий керівник: доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри інтелектуальної власності та приватного
права Маріц Д.О.*

***Анотація:** Штучний інтелект на сьогодні демонструє певну здатність до створення об'єктів, що можуть бути об'єктами права інтелектуальної власності і на підставі цього постає питання щодо можливості визнання штучного інтелекту суб'єктом права інтелектуальної власності. Однак, можливість надання правового статусу має також аналізуватися з точки зору наслідків, доцільності та реальної необхідності у визнанні такого статусу з огляду на спірну здатність штучного інтелекту виступати суб'єктом таких правовідносин.*

Ключові слова: штучний інтелект, суб'єкт права інтелектуальної власності, велика мовна модель.

Правовідносини відносно авторського права, як і будь-які правовідносини мають свої складові елементи, а саме – об'єкта – те навколо чого складаються правовідносини, та суб'єкти – учасники правовідносин, ті що вчиняють дії відносно об'єкта правовідносин. Так, кажучи про суб'єктів правовідносин ми не можемо не приділити увагу властивостям суб'єкта необхідним для реалізації прав – правоздатність, дієздатність. Наявність у фізичної особи цих властивостей як у суб'єкта права є наслідком існування у людини комплексу тих базових характеристик як інтелект, мислення та інших, відповідно до яких ми презюмуємо, що фізична особа є та може бути учасником правовідносин. Для вирішення питання щодо здатності бути суб'єктом певних правовідносин, необхідно зрозуміти чим саме штучний інтелект у розумінні сучасних розповсюджених рішень. Аналізуючи визначення штучного інтелекту наведені у Концепції розвитку штучного інтелекту в

Україні та Європейському акті про штучний інтелект констатуємо вони складені відповідно до того функціоналу, який, як вбачається, мають чи повинні мати системи штучного інтелекту, зокрема *«можливо виконувати складні комплексні завдання ... і алгоритмів обробки інформації, ..., а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень»* [1] та *«діючи відповідно до явно або неявно визначених цілей, здійснює інференцію (робить висновки) на основі отриманих вхідних даних для генерування результатів»* [2].

Бисяга Ю.М., Белов Д.М. та Забровський В.В. надають інше визначення штучного інтелекту за яким - *«це технологія, яка дозволяє комп'ютерним системам виконувати завдання, які зазвичай потребують людської інтелектуальної діяльності, такі як розпізнавання мови, розуміння текстів, аналіз даних та прийняття рішень»* [3, с. 300]. У цьому визначенні науковці концентруються також на здатності технології обробляти вхідні дані у різній формі, зокрема викладених природною мовою та робити певні висновки.

Таким чином, визначення ґрунтуються на функціональних можливостях штучного інтелекту, але не на тому, які процеси стоять за цією функціональністю. З огляду на зазначене необхідно розглянути яким чином штучний інтелект набуває здатності здійснювати функції. Наразі, штучним інтелектом здебільшого називають великі мовні моделі (large language model) або генеративні моделі, якщо більш широко. Великі мовні моделі, як визначають Юрчак І., Хіч А., Оксентюк В., це *«моделі машинного навчання, що використовують нейронні мережі та величезні сховища даних для вирішення завдань обробки та розуміння природної мови»* [4, с. 53] та є *«генеративними за своєю природою, використовують самостійне навчання та адаптуються до різних завдань»* [4, с. 55].

Так, сутність великих мовних моделей полягає у тому яким чином здійснюється навчання та яка архітектура застосовується для обробки

даних. Для навчання великих мовних моделей використовуються значні обсяги даних, здебільшого текстових. Модель здійснює аналіз відповідно до закладених параметрів та кодує у вагові коефіцієнти відповідним чином елементи природної мови або інших даних, створюючи ряди та відповідні коефіцієнти, що залежно від використання, формують зв'язки, синонімічні чи близькі за сенсом, сферою застосування, частотою використання у різних контекстах та зв'язках з іншими. Результатом таких процесів є «... *«запам'ятовування» стандартних конструкцій великої кількості мов, ... сенсів слів та термінів, стилів текстів та правил логічних висновків»* [с. 55, 4]. Визначальним у такому аналізі та синтезі вхідних даних при роботі є механізм «самооуваги», що залежно від змісту вхідних даних розпізнає сенс та значення й надає у відповідь ті слова та речення що є близькими за відповідними коефіцієнтами у аналогічних вхідних даних, на яких здійснювалося навчання. Говорячи про точність надання доречної відповіді ми маємо зважати, що усвідомлення моделлю як таке, відсутнє щодо змісту слів, а лише йдеться про вірогідності обрання близьких слів залежно від сенсу, який був проаналізований моделлю раніше.

Хоч зазначене вище і є значним спрощенням технічних процесів, які здійснюються моделлю, ми можемо резюмувати, що *«великі мовні моделі ... отримують послідовність слів і намагаються передбачити, яке слово має з'явитися далі»* [5], і зазначений процес складно інтерпретувати як мислення у загальному його розумінні. Так, повертаючись до властивостей суб'єкта правовідносин, ми можемо зробити висновок про відсутність як такого усвідомлення створюваного штучним інтелектом об'єкту за своїм змістом. Відтак, це є негативною відповіддю щодо відповідності штучного інтелекту, який розуміється нами на цьому етапі його розвитку, властивостям суб'єкта правовідносин. Однак, звертаючи увагу на іншу частину властивостей суб'єкта, виникає питання чи можемо

ми припускати, що штучний інтелект має бути власником прав на певні об'єкти, які ним створені. У такому випадку має розглядатися зміст та ціль такого володіння. Якщо це лише номінальне володіння, то чи несе воно сенс, без активної реалізації таких прав самостійно та здатності як такої реалізувати такі права усвідомлено та задля задоволення власних інтересів та, вірогідно, відсутність інтересів як таких, що можуть бути усвідомлені, якщо взагалі існуючими. Права можуть бути здійснені розробником штучного інтелекту, який і надав у використання, чи самостійно використовує такий штучний інтелект, задля створення певних об'єктів. Цей підхід має менше питань з точки зору можливості бути суб'єктом права інтелектуальної власності та автором щодо таких об'єктів, але й права і обов'язки мають бути дійсно практично застосовними і реальними у їх застосуванні. Вказуючи на це, ми розглядаємо штучний інтелект в контексті великих мовних моделей та генеративних моделей, як певне рішення, що має необмежене коло користувачів та необмежену кількість об'єктів, які створюються в результаті такого використання. Таким чином, якщо щодо створюваних штучним інтелектом об'єктів виникають права у розробника штучного інтелекту, але це є наслідком дій користувача відмінного від розробника, то чи можемо ми вважати, що розробник як власник прав приймав рішення щодо створення певного конкретного об'єкта, та чи взагалі повідомлений про його існування, так само й чи буде і чи може здійснювати щодо об'єкта будь-які права шляхом здійснення активних дій. Вбачається, що як і сам штучний інтелект, так і розробник переважно не здійснюватимуть активно свої права, і реально не можуть нести відповідальність як суб'єкт щодо таких об'єктів, звісно за умови, що розробником вжито розумних та обґрунтованих заходів для попередження створення об'єктів, що будуть чи можуть явно порушувати права, або нестимуть загрозу.

Звісно, твердження вище не може бути правилом, що має застосовуватися у всіх випадках, але є ілюстрацією тієї проблематики, що не має бути поза увагою у дискусії щодо належності прав на певні об'єкти заздалегідь визначеним суб'єктам незалежно від активної волі та участі таких суб'єктів як у творенні так і у здійсненні прав та обов'язків щодо створюваних об'єктів, особливо, якщо такі об'єкти можуть або потенційно є такими, що є об'єктами авторського права або права інтелектуальної власності.

Підсумовуючи викладене вище, вбачаємо що сучасний штучний інтелект, не володіють тими ключовими характеристиками, що є необхідними для визнання його суб'єктом права інтелектуальної власності. Оскільки важливою передумовою є усвідомлення дій і здатності реалізовувати права та обов'язки, що відсутнє у сучасного штучного інтелекту (великих мовних моделей та генеративних моделей), то надання прав та визнання правового статусу не несе жодного змісту та доцільності, а також створює більше теоретичних та практичних проблем, ніж закриває. Так само як і штучний інтелект створюючи певний об'єкт не має усвідомлення, інтересу та волі у творенні такого об'єкту, так і розробник штучного інтелекту не приймає активної участі у творенні штучним інтелектом об'єкту під час використання штучного інтелекту користувачем, і відповідно надання розробнику прав щодо такого об'єкта має корелювати з обов'язками та відповідальністю пов'язаних з наявністю прав щодо такого об'єкта, що є спірним з огляду на відсутність прямого та активного інтересу розробника у кожному такому конкретному об'єкті, та вірогідно, відсутності поінформованості щодо існування такого об'єкта, що ставить під сумнів реальну можливість активно, ефективно здійснювати належні права щодо відповідного об'єкта.

Відтак, оскільки, як досліджувалося раніше, штучний інтелект загалом здатний створити новий об'єкт, хоч і за участі людини, то такий об'єкт звісно не має позбавлятися будь-якого правового захисту, але й питання належності прав за певним суб'єктом, будь то користувач чи розробник штучного інтелекту, має бути визначено більш врівноважено з огляду на інтереси користувачів, так і розробників штучного інтелекту й їхньої реальної можливості здійснювати права щодо певних об'єктів, що може звузити можливості користувачів користуватися такими об'єктами без створення зайвих обмежень та без покладання відповідальності на розробників, за умови дотримання належних заходів безпеки, зокрема.

Джерела інформації:

1. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України №1556-Р від 2 грудня 2020 року; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#n8>
2. REGULATION (EU) 2024/1689 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act); URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1689>
3. Бисяга Ю.М., Белов Д.М., Забровський В.В.; «Штучний інтелект та авторські і суміжні права». Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО. Випуск 76: частина 2. 2023. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.47>
4. Юрчак І., Хіч А., Оксентюк В. «Розуміння великих мовних моделей: майбутнє штучного інтелекту». Computer design systems. theory and practice; Vol. 6, No. 2, 2024
5. Mark Riedl. «A Very Gentle Introduction to Large Language Models without the Hype». Medium. April 14, 2023. URL: <https://mark-riedl.medium.com/a-very-gentle-introduction-to-large-language-models-without-the-hype-5f67941fa59e>

УДК 347

ПРИНЦИ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ОНЛАЙН-МЕДІАЦІЇ ПРИ ВИРІШЕННІ СПОРІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

*Марченко К. О., Савчук Н. М., 4 курс,
КПІ ім. Ігоря Сікорського
наук. керівник – к. ю. н., доцент Головка О.М.*

Анотація: У роботі досліджено сутність та правові засади онлайн-медіації у сфері інтелектуальної власності, проаналізовано її особливості й переваги як ефективного способу вирішення спорів між компаніями у сфері ІВ.

Ключові слова: медіація, онлайн-медіація, інтелектуальна власність (ІВ), альтернативне вирішення спорів.

Сучасна економіка дедалі більше ґрунтується на знаннях, технологіях і творчих рішеннях. Інтелектуальна власність (ІВ) стає ключовим активом компаній, а відповідно – й об'єктом численних правових спорів. Порушення авторських прав, недобросовісне використання торговельних марок, патентні конфлікти або суперечки щодо ліцензійних договорів – це лише частина проблем, з якими стикаються бізнеси в умовах цифрової трансформації.

Традиційне судове вирішення таких спорів часто є надто тривалим, дорогим і публічним, що не відповідає інтересам компаній, орієнтованих на динамічний розвиток і репутаційну стабільність. У цьому контексті зростає роль альтернативних способів вирішення спорів (ADR), зокрема – медіації.

Особливе значення нині набуває онлайн-медіація, яка дозволяє проводити процедуру врегулювання спору дистанційно, за допомогою цифрових технологій. Вона поєднує ефективність, економність та

конфіденційність, що робить її особливо актуальною для міжнародних бізнесів і спорів у сфері інтелектуальної власності.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про медіацію», «медіація - позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів». В Рекомендаціях для медіаторів щодо підготовки та проведення онлайн-медіації зазначено, що особливостями онлайн-медіації є «проведення переговорів у онлайн-режимі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) дистанційної синхронної (одночасної) та/чи асинхронної (неодночасної) комунікації» [2]. IP медіація регулюється Положенням про Реєстр медіаторів, які залучаються до вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності, Правилами проведення медіації у сфері інтелектуальної власності та Кодексом професійної етики [3].

Слід підкреслити, що проведення онлайн-медіації незалежно від її формату передбачає додаткове навантаження та підвищений рівень відповідальності за результат як для медіатора, так і для самих учасників процесу. Застосування онлайн-медіації можливе як за ініціативою медіатора, так і на прохання сторін, і є доцільним у низці ситуацій, зокрема коли: 1) сторони з певних причин не бажають або не вважають за необхідне проводити зустріч особисто, у спільному фізичному просторі; 2) місце проживання чи розташування сторін та/або медіатора є географічно віддаленим, або існують перешкоди для безпосередньої зустрічі — фізичні, економічні, часові, епідеміологічні чи інші ризики, які ускладнюють чи роблять небезпечним особистий контакт.

Медіація особливо ефективна у спорах, пов'язаних з інтелектуальною власністю, з кількох причин.

По-перше, збереження комерційної репутації. Багато спорів у сфері ІВ стосуються конкурентних компаній або бізнес-партнерів. Судовий процес, який є публічним, може призвести до розголошення чутливої інформації, що негативно вплине на імідж чи ринкову позицію сторін. Медіація ж гарантує закритий характер процесу.

По-друге, збереження ділових відносин. На відміну від суду, де сторони виступають «опонентами», медіація спрямована на відновлення співпраці. Часто результатом стає не лише врегулювання спору, а й нові домовленості.

По-третє, швидкість і гнучкість. Для ринку інтелектуальної власності час є критичним: затримка у вирішенні спору може коштувати компанії значних збитків. Медіація дозволяє досягати рішення упродовж кількох тижнів, тоді як судові процеси можуть тривати роками.

По-четверте, міжнародна гнучкість. У глобалізованій економіці більшість спорів у сфері ІВ мають транскордонний характер. Онлайн-медіація знімає географічні обмеження та дозволяє компаніям із різних юрисдикцій вирішувати конфлікти без потреби у складних міжнародних судових процедурах.

Онлайн-медіація у сфері інтелектуальної власності набуває реального поширення у світі – завдяки платформам, які забезпечують одночасно зручність, правову визначеність та цифрову безпеку процесу. Етапи проведення онлайн-медіації: 1) Ініціювання процесу – одна зі сторін (або обидві) звертається до акредитованого медіаційного центру, наприклад, WIPO Arbitration and Mediation Center, подаючи запит онлайн. У заяві коротко викладається суть спору: наприклад, порушення авторських прав на програмне забезпечення або спір щодо використання торговельної марки; 2) Вибір медіатора – центр пропонує кандидатури з бази даних фахівців, які мають досвід у сфері ІВ.

Медіатор повинен бути незалежним і не мати конфлікту інтересів; 3) Угода про медіацію та конфіденційність – до початку роботи сторони підписують медіаційну угоду (Mediation Agreement) та NDA (Non-Disclosure Agreement). У цих документах визначається: обсяг і межі конфіденційності; порядок зберігання електронних матеріалів; відповідальність за розголошення інформації; правила користування онлайн-платформою (захист даних, заборона запису сесій тощо); 4) Проведення онлайн-сесій – зустрічі проводяться за допомогою захищених відеосервісів (Zoom з шифруванням, WIPO-платформа, JAMS Online, тощо). Кожна сторона має можливість представити свою позицію. Медіатор проводить як спільні, так і окремі (приватні) сесії з кожною стороною для пошуку компромісу. За потреби залучаються технічні або юридичні експерти (також дистанційно); 5) Досягнення угоди – якщо сторони доходять згоди, медіатор допомагає оформити угоду про врегулювання спору (Settlement Agreement). Вона може бути підписана в електронній формі із застосуванням кваліфікованого електронного підпису (КЕП), що надає їй юридичну силу. 6) Виконання угоди – залежно від юрисдикції, сторони можуть: подати угоду до суду для визнання її мировою або виконати її добровільно, без судового контролю.

Також, варто навести приклади практичного застосування: 1) Спів між технологічними компаніями (WIPO, 2022): два стартапи з різних країн сперечалися щодо прав на алгоритм машинного навчання. За допомогою онлайн-медіації вони досягли домовленості про спільне володіння патентом, зберігши конфіденційність комерційної формули. 2) Медіація у сфері брендингу: європейська компанія з виробництва косметики вирішила через онлайн-медіацію спір із дистриб'ютором, який неправомірно використовував торговельну марку в рекламі.

Сторони домовилися про зміну дизайну упаковки та компенсацію, без суду і публічного розголосу.

Онлайн-медіація у справах ІВ є не лише новим, а й стратегічно важливим напрямом для країни. В ній досить багато переваг для українського бізнесу: онлайн-медіація може завершитися за 1–2 тижні, тоді як судовий спір триває місяці або роки; українські ІТ-компанії, стартапи, дизайнерські студії можуть брати участь у WIPO Mediation без потреби у фізичних виїздах; особливо важлива для інноваційних компаній, які не хочуть розкривати комерційні таємниці під час судових слухань [4].

Отже, онлайн-медіація у справах щодо інтелектуальної власності – це новий етап розвитку правової культури бізнесу, орієнтований на діалог, довіру та збереження партнерських відносин. Для України онлайн-медіація може стати практичним інструментом економічного розвитку: сприяти покращенню інвестиційного клімату; зміцнити довіру до національної системи захисту ІВ; створити імідж України як держави, що підтримує сучасні, прозорі й ефективні механізми врегулювання спорів. В умовах цифрової трансформації та воєнних викликів медіація має додаткову перевагу – вона не потребує фізичної присутності, судових будівель чи довгих процесів, і може здійснюватися навіть під час перебоїв у роботі державних інституцій. Попри наявність напрацьованих матеріалів та положень УКРНОІВІ щодо проведення процедури, питання конкретизації особливостей онлайн-формату медіації у сфері ІР залишається відкритим і потребує подальшого опрацювання.

Джерела інформації:

- 1) Про медіацію. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

- 2) Рекомендації для медіаторів щодо підготовки та проведення онлайн-медіації: рек. від 10.11.2021 р. URL: <http://78.47.176.95/ua/info/mediators/uyenspyereashchk1-ses-sroamr-pyeeekashchk1/> (дата звернення: 26.10.2025).
- 3) Про центр. Реєстр IP медіаторів. URL: <https://ip-mediation.nipo.gov.ua/> (дата звернення: 26.10.2025).
- 4) Mediation. WIPO - World Intellectual Property Organization. URL: <https://www.wipo.int/amc/en/mediation/> (дата звернення: 26.10.2025).

УКРАЇНСЬКИЙ ФРАНЧАЙЗИНГ У ПЕРІОД ТУРБУЛЕНТНОСТІ: АДАПТИВНІ МЕХАНІЗМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ

Мельник В. В.

*к.е.н, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів підприємства
Державний торговельно-економічний університет*

Історія франчайзингової моделі сягає своїм корінням XVI століття, коли термін вперше з'явився у бізнесовому контексті, хоча його первісне значення суттєво відрізнялося від сучасного розуміння. Переломний момент настав у другій половині XIX століття, коли виробничі компанії почали експериментувати з передачею прав на дистрибуцію товарів незалежним торговцям як способом розширення ринкового охоплення. Системний розвиток франчайзингу як комплексної бізнес-моделі розпочався на американському континенті у XX столітті, де промислові гіганти автомобільної галузі та заклади швидкого харчування заклали фундамент уніфікованих стандартів мережевого управління [1;5].

В Україні франчайзингова індустрія почала формуватися значно пізніше, у період економічних реформ після здобуття незалежності.

Психологічна підтримка та психотерапія стали невід'ємною складовою відновлення суспільства після травматичних подій. Франчайзингові психологічні центри пропонують уніфіковані протоколи

роботи та систематичну підготовку фахівців, створюючи доступну мережу для різних категорій населення, включаючи внутрішньо переміщених осіб та родини військовослужбовців. Послуги з догляду за людьми похилого віку та особами з інвалідністю також демонструють зростаючий попит через демографічні зміни та міграційні процеси [2].

Освітній сектор зазнав значної трансформації через вимушений перехід на дистанційні формати навчання. Франшизи онлайн-шкіл отримали конкурентні переваги завдяки незалежності від географічного розташування та безпекової ситуації. Програми перекваліфікації набули особливої актуальності для внутрішньо переміщених осіб та демобілізованих військових, які потребують адаптації до цивільного життя. Мовні школи демонструють стійке зростання через активізацію євроінтеграційних процесів та масову міграцію до країн Європейського Союзу.

Будівельний та ремонтний сектор сформував потужний напрям зростання через масштабні руйнування цивільної інфраструктури. Франчайзингові будівельні компанії забезпечують швидке розгортання робіт у різних регіонах завдяки уніфікованим технологічним рішенням та мережевій структурі. Магазини будівельних матеріалів та інструментів демонструють стрімкий розвиток, відображаючи високий попит з боку професійних будівельників та населення. Юридичні та бухгалтерські послуги набули критичного значення через динамічні зміни нормативно-правової бази та необхідність адаптації до нових економічних реалій [2].

Сегмент продуктів харчування зберігає центральне значення для франчайзингового ринку, становлячи понад вісімдесят відсотків усіх проданих українських франшиз. Кав'ярні формату "кава з собою" адаптувалися через розширення доставки та впровадження автономних джерел живлення. Пекарні демонструють вражаючу динаміку розвитку навіть під час повномасштабної війни, що свідчить про відповідність

пропозиції базовим потребам населення. Заклади швидкого харчування активно інвестують у служби доставки та експериментують з мобільними форматами обслуговування.

Франшизи заморожених напівфабрикатів представляють інноваційний сегмент, який ідеально відповідає потребам воєнного часу через швидкість приготування, можливість створення запасів та економічність. Аптечні мережі займають стабільну позицію завдяки сталому попиту на медикаменти та медичні товари. Просторова структура франчайзингу зазнала значних змін з переорієнтацією на західні області України та міжнародну експансію, зокрема до Польщі [3].

Воєнний стан спричинив поетапну психологічну трансформацію учасників ринку від первинної дезорієнтації до активної реконфігурації бізнес-процесів. Ефективне управління франчайзинговою мережею вимагає елімінації надлишкових елементів, оптимізації навчальних процесів та розвитку горизонтальних комунікацій між франчайзі. Ключові тенденції розвитку включають масштабну цифровізацію операцій, адаптацію асортиментної політики до воєнних потреб, інтеграцію соціальної відповідальності та географічну диверсифікацію мереж [2].

Вибір франшизи потребує врахування локаційного фактору, фінансових можливостей та відповідності пропозиції ринковим потребам. Особливої уваги заслуговує розвиток ветеранського франчайзингу як інструменту економічної реінтеграції. Інвестування у перевірену франшизу знижує ризики припинення діяльності на початковому етапі завдяки експертній підтримці та доступу до апробованої бізнес-моделі. Франчайзинг у сучасних умовах конституює ефективний інструмент створення можливостей для соціально вразливих категорій населення та механізм постконфліктного відновлення регіональних економік.

Джерела інформації:

1. Бойчук І. В., Харів П. С. Історичні аспекти становлення та розвитку франчайзингу у світі. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2022. № 4. С. 45–52. DOI: 10.23939/semi2022.04.045
2. Асоціація франчайзингу (Україна): офіційний сайт. URL: <http://franchising.org.ua/> (дата звернення: 20.10.2025).
3. Асоціація рітейлерів в Україні: консалтинговий портал. URL: <https://rau.ua/novyni/ukrayini-rynok-franchajzyngu/> (дата звернення: 20.10.2025).
4. Franchise Group: офіційний сайт. URL: <https://franchisegroup.com.ua/ru/catalog-franchise> (дата звернення: 20.10.2025).
5. Total number of sanctions imposed by Australia, Canada, the European Union (EU), France, Japan, Switzerland, the United Kingdom (UK), and the United States on Russia from February 22 to April 22, 2022, by target. Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/1293531/western-sanctions-imposed-on-russia-by-target/> (access date: 20.10.2025).

ІНТЕГРАЦІЯ МЕДІАЦІЇ У ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

*Муханов Є. В., 5 курс,
Група СВ-51мп , ФСП
КПІ ім. Ігоря Сікорського,
Науковий керівник к.ю.н доцент Яшарова М. М.*

Анотація: Викладено колізію між принципами прозорості ProZorro та конфіденційністю об'єктів ІВ у закупівлях; проаналізовано обмеження оскарження в АМКУ й судового розгляду; обґрунтовано доцільність медіації як конфіденційного механізму верифікації прав і врегулювання спорів.

Ключові слова: медіація, право інтелектуальної власності, публічні закупівлі, вирішення спорів, ProZorro.

Сучасна архітектура публічних закупівель в Україні, що функціонує на базі системи ProZorro, справедливо визнана однією з найуспішніших антикорупційних реформ. Її фундаментальні принципи - максимальна прозорість, недискримінація, об'єктивність оцінки та жорстка формалізація процедур - спрямовані на забезпечення ефективного використання бюджетних коштів та мінімізацію зловживань. Водночас, у міру того, як державні потреби дедалі більше зміщуються у бік складних технологічних продуктів та інноваційних послуг, ця система стикається з фундаментальним парадоксом. Закупівлі об'єктів права інтелектуальної власності (ІВ) - програмного забезпечення, баз даних, патентних технологій чи авторських творів - за своєю сутністю суперечать базовим принципам системи. Виникає нерозв'язний конфлікт між вимогою абсолютної прозорості та необхідністю збереження абсолютної

конфіденційності, яка є невід'ємною умовою комерційної цінності багатьох об'єктів ІВ. Більше того, жорсткий формалізм системи, що карає за найменші "фатальні помилки" у документації та забороняє "дискримінаційні вимоги" , входить у клінч з унікальною природою ІВ. Замовник, який намагається закупити специфічний, часто єдиний на ринку програмний продукт , змушений формулювати технічні вимоги настільки вузько, що вони неминуче виглядають дискримінаційними, роблячи таку закупівлю "токсичною" та вразливою до оскаржень. Цей текст стверджує, що існуючі механізми вирішення спорів, зокрема процедури в Антимонопольному комітеті України (АМКУ) та судовий розгляд, є фундаментально неадекватними для вирішення цієї делікатної колізії. Стратегічним, хоча й недооціненим, інструментом для розв'язання цього парадоксу є інститут медіації, що регулюється Законом України "Про медіацію" [1].

Специфіка конфліктів у сфері ІВ у публічних закупівлях виходить далеко за межі простих процедурних порушень. Часто вони стосуються самої сутності майнових прав та їх обсягу. Поширеною проблемою є нерозуміння замовниками різниці між придбанням ліцензії (обмеженого дозволу на використання) та повним відчуженням (передачею) виключних майнових прав. Це призводить до складання тендерної документації, яка вимагає від учасника неможливого - наприклад, передати державі виключні права на програмне забезпечення, де сам учасник є лише ліцензіатом. Особливо гостро ця проблема постає у високоризиковій ІТ-сфері. Показовою є справа, викрита АМКУ та НАБУ, щодо змови при закупівлі програмного забезпечення SAP на суму майже 500 мільйонів гривень. У цьому випадку такий легітимний інструмент ІВ, як "спеціальний статус партнера", був використаний групою компаній для спотворення результатів торгів через антиконкурентні узгоджені дії. Інша складна категорія спорів стосується "службових творів" - об'єктів ІВ

(наприклад, веб-сайтів, баз даних), створених на замовлення держави. Тут виникають складні питання розподілу майнових авторських прав між безпосереднім розробником та державним замовником, щодо яких існує комплексна практика Верховного Суду [2]. Зрештою, проблеми виникають при закупівлі товарів, захищених патентами, або так званих "нетипових об'єктів", правовий режим яких є недостатньо визначеним у законодавстві.

Для вирішення цих спорів в Україні існують два основні механізми - оскарження в АМКУ та судовий розгляд, однак обидва демонструють свою функціональну обмеженість у контексті ІВ. АМКУ є ефективним органом для швидкого (досудового) оскарження процедурних порушень. Його рішення здатні оперативно блокувати та розблокувати закупівлі. Проте компетенція Колегії АМКУ обмежується перевіркою документації на відповідність формальним вимогам закону - наприклад, наявність дискримінаційних умов або невідповідність пропозиції учасника. АМКУ не має ані повноважень, ані технічної експертизи для вирішення спору по суті права ІВ: чи є патент учасника чинним? чи є запропоноване програмне забезпечення контрафактним? чи належним чином оформлені права на "службовий твір"? Судовий розгляд, зокрема в юрисдикції Касаційного господарського суду у складі ВС, навпаки, має компетенцію вирішувати спори щодо ІВ по суті. Однак для сфери публічних закупівель цей шлях має критичні недоліки. По-перше, це тривалість: судові процеси є довготривалими, тоді як закупівлі є чутливими до часу. По-друге, це вартість: судові витрати, включно зі зборами, вартістю експертиз та правничої допомоги, є значними. По-третє, і це головне – публічність [3]. Судовий розгляд є публічним, що змушує власника ІВ, який захищає своє право, розкривати конфіденційну інформацію (комерційну таємницю, вихідний код, формулу винаходу) у відкритому процесі, що фактично знищує комерційну цінність активу, незалежно від фінального рішення

суду. Таким чином, виникає "юрисдикційний розрив": АМКУ може вирішувати процедурні питання швидко, але некомпетентний у суті ІВ; суд компетентний у суті ІВ, але його процедури є повільними, дорогими та публічними, що несумісно з динамікою закупівель. Ця прогалина створює умови для зловживань: недобросовісний учасник може свідомо подати скаргу до АМКУ, змушуючи конкурента або публічно розкрити свою унікальну технологію для захисту, або відмовитися від участі в тендері. Система оскарження, покликана захищати конкуренцію, перетворюється на інструмент неконкурентної боротьби та промислового шпигунства.

Саме на ці виклики відповідає інститут медіації, закріплений в Україні спеціальним законом. Медіація - це процедура альтернативного вирішення спорів, яка за своїми принципами ідеально підходить для делікатних питань інтелектуальної власності. Ключовим і найважливішим принципом медіації є конфіденційність. На відміну від суду, всі учасники процесу, включно з медіатором, не мають права розголошувати будь-яку інформацію, що стала їм відома під час процедури. Більше того, законодавство (зокрема, процесуальні кодекси) прямо забороняє допитувати медіатора як свідка у суді щодо обставин, які стали йому відомі під час медіації. Це створює "безпечний простір", де сторони можуть демонструвати одна одній та медіатору докази, включно з комерційною таємницею, не ризикуючи її розголошенням. Інші принципи, як-от нейтральність та незалежність медіатора, який не приймає рішень за сторони, а лише фасилітує діалог, та самовизначення сторін, які повністю контролюють і процес, і фінальний результат, докорінно відрізняють медіацію від імперативного судового чи адміністративного процесу. Практичні переваги для бізнесу та державних замовників є очевидними: це значно швидше та економічно вигідніше, ніж судовий розгляд, оскільки дозволяє уникнути як прямих витрат

(судовий збір, експертизи), так і непрямих (втрата репутації, простій у діяльності). Найголовніше - непублічний характер процедури дозволяє зберегти ділову репутацію обох сторін та, що критично для вузьких технологічних ринків, зберегти партнерські відносини між замовником та унікальним постачальником.

Оптимальність медіації для закупівель у сфері ІВ полягає не лише у вирішенні вже існуючих конфліктів, але й у функції експертної верифікації. Уявімо ситуацію: замовник сумнівається у наявності в учасника належних ліцензійних прав на програмний продукт. Замовник не має експертизи для перевірки, а учасник не може надати документи публічно через комерційну таємницю [4]. У процедурі медіації сторони можуть залучити нейтрального експерта-медіатора, наприклад, зі спеціалізованого Центру медіації та посередництва при Українському національному офісі інтелектуальної власності та інновацій (УАНІППО), який має відповідний реєстр фахівців. Учасник конфіденційно демонструє медіатору свої ліцензійні угоди. Медіатор, не розкриваючи замовнику їх змісту, підтверджує: "Права оформлені належним чином". Спір вирішено, закупівля розблокована, комерційна таємниця збережена. Цей механізм є особливо цінним при роботі з "нетиповими об'єктами" [5], де правовий режим нечіткий. Замість того, щоб роками чекати на рішення суду, сторони в медіації можуть гнучко домовитися про обсяг прав та обов'язків, необхідний для конкретної закупівлі.

Попри очевидні переваги, широкому впровадженню медіації у публічні закупівлі перешкоджають суттєві бар'єри. По-перше, це культурний бар'єр - глибоко вкорінена "радянська позитивістська спадщина", що породжує недовіру до позасудових методів вирішення спорів та хибне уявлення, ніби лише суд може встановити істину. По-друге, і це головна проблема, - законодавчий вакуум. Як інтегрувати абсолютно конфіденційну процедуру в абсолютно публічну систему

ProZorro? Яким чином замовник та учасник можуть легально "домовитися" про щось у процесі медіації так, щоб це згодом не було розцінено контролюючими (ДАСУ) чи правоохоронними (НАБУ) органами як змова? Наразі закон не передбачає механізму досудового врегулювання у закупівлях, а єдиним способом легально "призупинити" тендер для розгляду спору залишається скарга до АМКУ. Вирішенням цієї колізії могло б стати впровадження у профільне законодавство про публічні закупівлі так званого "медіаційного вікна". Цей механізм міг би працювати наступним чином: учасник, який має претензію по суті ІВ, замість скарги в АМКУ, ініціює в системі ProZorro процедуру медіації. Система автоматично призупиняє закупівлю на фіксований, короткий термін (наприклад, 5-7 робочих днів). Сам зміст медіації залишається конфіденційним, але факт її проведення та результат (наприклад, "угоди досягнуто, замовник вносить зміни до ТД" або "угоди не досягнуто, учасник зберігає право на звернення до АМКУ") публічно фіксуються в системі. Такий підхід легалізує медіацію, зберігаючи баланс між конфіденційністю ІВ та прозорістю процедури.

На завершення слід підкреслити, що медіація є не просто одним з альтернативних способів вирішення спорів, а стратегічно необхідним інструментом для розблокування інноваційних та високотехнологічних публічних закупівель в Україні. Вона дозволяє трансформувати деструктивний публічний конфлікт в АМКУ чи суді на конструктивну конфіденційну фасилітацію за участі фахівців. Впровадження медіації дозволить змістити акцент з формального пошуку "фатальних помилок" у процедурах на вирішення складних питань інтелектуальної власності по суті. Подальша розробка та імплементація чітких законодавчих механізмів, як-от "медіаційне вікно", є критично важливим кроком для адаптації української системи публічних закупівель до викликів інноваційної економіки.

Джерела інформації:

1. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875-ІХ. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 6. Ст. 34.
2. КГС ВС висловив позицію щодо майнових авторських прав на службовий твір та їх захисту. ЮРЛІГА. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/235536_kgs-vs-visloviv-pozitsyu-shchodo-maynovikh-avtorskikh-prav-na-sluzhbovyy-tvr-ta-kh-zakhistu (дата звернення: 20.10.2025).
3. Харківська К. В. Економічна доцільність застосування медіації у вирішенні бізнес-конфліктів. Вісник УжНУ. Серія: Право. 2025.
4. Киян Д. В. Адміністративно-правовий механізм вирішення спорів у сфері публічних закупівель в Україні : дис.... д-ра філософії : 081 Право. Одеса : Одеський державний університет внутрішніх справ, 2025. с. 148.
5. Кройтор В. А. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів у сфері захисту прав на нетипові об'єкти авторського права. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 8. С. 124-127.

УДК 528.94:796.5

**ВИКОРИСТАННЯ LLM-МОДЕЛЕЙ У СТВОРЕННІ
КОНТЕНТУ: АВТОРСТВО, СУМІЖНІ ПРАВА,
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ КОРИСТУВАЧІВ**

*Пальчак В. О., 4курс, КПП ім. Ігоря Сікорського,
наук. керівник – кандидат юридичних наук, доцент*

Головко Ольга Михайлівна

Анотація: Розглядаються правові аспекти використання великих мовних моделей (LLM) при створенні текстового, аудіовізуального та графічного контенту, зокрема питання авторства, суміжних прав і зобов'язань користувачів. З розвитком штучного інтелекту традиційне розуміння авторства, закріплене в Цивільному кодексі України та Законі України «Про авторське право і суміжні права», зазнає суттєвих трансформацій. Аналізується відсутність у чинному законодавстві чіткої регламентації правового статусу результатів, створених із використанням ШІ, а також підходи, запропоновані Європейським Союзом, США та ВООІВ щодо розмежування творчого внеску людини та алгоритму. Особливу увагу приділено питанню, хто несе відповідальність за порушення авторських прав у разі використання навчальних даних або згенерованого контенту, що містить елементи охоронюваних творів. Розглянуто обов'язки користувачів LLM-систем відповідно до принципів добросовісного використання та дотримання умов ліцензій. Автор обґрунтовує необхідність оновлення українського законодавства шляхом запровадження окремих норм щодо штучного інтелекту

та визначення ролі людини як суб'єкта, який здійснює «контрольний творчий внесок». У результаті дослідження формулюються пропозиції щодо гармонізації національного підходу з європейськими стандартами у сфері інтелектуальної власності.

Ключові слова: штучний інтелект, авторське право, LLM-моделі, контент, відповідальність.

Сьогодні штучний інтелект стрімко проникає у всі сфери людської діяльності, зокрема й у сферу творчості. Великі мовні моделі (LLM — Large Language Models), такі як ChatGPT, Gemini чи Claude, здатні створювати тексти, зображення, музику та навіть юридичні документи, що майже не відрізняються від результатів людської праці. Проте таке технологічне зрушення поставило перед юристами цілу низку складних запитань: хто є автором творів, створених із допомогою ШІ, чи підлягають вони охороні авторським правом, та яку відповідальність несуть користувачі цих систем.

Питання авторства в Україні регулюється Законом України «Про авторське право і суміжні права». Згідно з його положеннями, творцем твору може бути виключно людина, тобто фізична особа. Отже, інструменти на основі штучного інтелекту (ШІ) не мають правового статусу автора будь-яких створених ними результатів. Стаття 33 цього ж Закону передбачає, що продукти, повністю створені комп'ютерними програмами, які класифікуються як «неоригінальні об'єкти», захищаються не стандартним авторським правом, а особливим режимом, що зветься правом *sui generis*. Цей вид захисту діє протягом 25 років, рахуючи з першого січня року, що настає за роком, коли такий об'єкт було фактично створено [1].

Правовий захист цих результатів належить тим, хто володіє програмним забезпеченням, що здійснило генерацію, або має відповідну ліцензію на його використання. Це можуть бути розробники програми, які її створили, їхні наступники у спадщині

або законні користувачі. Проте жодні немайнові авторські права, як, наприклад, право вимагати визнання свого авторства чи право на збереження імені, не можуть виникнути, оскільки законодавство визнає автором виключно людину.

У випадку, коли людина докладає творчих зусиль до результату, згенерованого ШІ, наприклад, здійснює креативне редагування, адаптацію, творчий відбір чи обробку, такий кінцевий продукт набуває статусу оригінального твору. Відповідно, він підпадає під повну охорону авторським правом за загальними правилами. Окремо закон встановлює обмеження на використання творів, захищених авторським правом, для навчання моделей ШІ: якщо тренування моделі здійснювалося із застосуванням матеріалів без належного дозволу правовласників, правовий захист *sui generis* для створених нею об'єктів повністю втрачається. Таким чином, українське законодавство поєднує класичний підхід, орієнтований на людину як автора, із сучасною системою захисту результатів, отриманих за допомогою ШІ: економічні права *sui generis* без особистих прав, що забезпечуються терміном дії, запобіганням незаконному використанню та можливістю передавати ліцензії чи відчужувати майнові права. Такий механізм покликаний забезпечити рівновагу між стимулюванням інновацій та захистом інтересів творчих осіб. Вже зафіксовані практичні випадки на українському рівні, зокрема, протягом 2024 року ІР-офіс здійснював реєстрацію об'єктів, що включали ілюстрації чи поетичні твори, створені за допомогою технологій ШІ.

У світовій практиці існує кілька підходів до визначення авторства штучного інтелекту. Перший — це визнання користувача автором, якщо він формує завдання, здійснює відбір або редагує результат генерації. Цей підхід підтримується Європейським

парламентом, який у своїх резолюціях наголошує на необхідності «людського контролю» над творчим процесом. Другий підхід — визначення автором розробника системи, хоча цей варіант є дискусійним, адже створює плутанину між авторством контенту і правами на програмне забезпечення. Третій підхід, поширений у США, полягає в тому, що твори, створені повністю автоматизовано, вважаються частиною публічного надбання і не підлягають охороні.

Наразі немає жодної держави, що б офіційно визнала штучний інтелект (ШІ) за повноправного автора інтелектуальної власності (ІВ), створеної ним самим.

Згідно з положеннями британського Закону про авторське право, промисловий дизайн та патенти (Copyright, Designs and Patents Act), якщо літературний, драматичний, музичний чи художній твір був породжений комп'ютерною програмою, то «автором вважається та особа, яка ініціювала (arrangements) і забезпечила умови, потрібні для генерації цього твору».

У висновках Бюро авторських прав Сполучених Штатів, опублікованих у Звіті від 2025 року, зазначено: «Оскільки захист авторським правом вимагає втручання людини-творця, Бюро відмовлятиме в реєстрації творів, що були сформовані лише механічними процесами або випадковим чином, без будь-якого внеску людини». Австралійський Закон про авторське право (Copyright Act) чітко стверджує, що «лише фізичні особи/люди можуть бути визнані авторами твору. Система ШІ не має немайнових (моральних) прав згідно з австралійським правовим полем». Канадський Закон про авторське право (Copyright Act) встановлює, що «за умови дотримання всіх норм цього закону, особа, яка створила твір, автоматично стає першим власником авторських прав

на нього» [2].

З моєї точки зору, в умовах української правової системи найбільш виправданим видається саме перший принцип — той, за яким автором вважають людину, що робить визначальний творчий доробок у формування змісту. Це неявно збігається з природою творчого процесу, що вимагає прийняття рішень, доопрацювання або поєднання підсумків, згенерованих комп'ютерною програмою. Отже, штучний інтелект можна сприймати як допоміжний засіб, а не як незалежного творчого учасника.

Окремої уваги заслуговує питання суміжних прав. Великі мовні моделі навчаються на величезних масивах текстів, зображень і аудіоматеріалів, серед яких можуть бути охоронювані твори. Якщо такі дані використовуються без дозволу правовласників, це може становити порушення прав виконавців, виробників фонограм чи організацій мовлення, що захищені розділом III Закону України «Про авторське право і суміжні права». У Європейському Союзі вже впроваджено механізми регулювання так званого текстового та дата-майнінгу (TDM), які дозволяють використовувати дані для навчання ШІ лише за умови дотримання певних правил і можливості відмови з боку правовласників (механізм «opt-out»). В Україні аналогічна норма поки відсутня, що створює правову невизначеність [3].

Не менш важливими є зобов'язання користувачів LLM-моделей. Особа, яка використовує штучний інтелект для створення чи поширення контенту, повинна дотримуватися вимог законодавства про авторське право, а також правил використання конкретного сервісу. Крім того, користувач несе відповідальність за порушення прав третіх осіб, якщо саме він опублікував або розповсюдив згенерований матеріал. Відповідно до статті 1166 Цивільного

кодексу України шкода, завдана неправомірними діями, підлягає відшкодуванню особою, яка її заподіяла. Таким чином, навіть якщо контент створено за допомогою алгоритму, відповідальність лежить на тому, хто ввів запит і використав результат.

Світова практика засвідчує, що переважна більшість правових систем схиляється до визнання суб'єктом авторського права виключно людини. Так, наприклад, 2023 року Бюро реєстрації авторських прав США (U.S. Copyright Office) відмовило у реєстрації твору під назвою «Zarya of the Dawn», який було створено без будь-якої людської участі [4].

Причиною стало пояснення, що бракує «людського творчого елементу». У Євросоюзі активно розробляється концепція «human creative control» (людського творчого контролю), що передбачає охорону лише тих результатів, де людина здійснює вагомий творчий вплив. Своєю чергою, Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) у програмній доповіді 2023 року підкреслила важливість приведення національного законодавства у відповідність до реалій автоматизованої творчості. При цьому ВОІВ однозначно виступає за збереження центральної ролі людини у процесі створення будь-якого інтелектуального продукту [5].

На моє переконання, Україна потребує комплексного та системного оновлення законодавчої бази у сфері, що стосується авторського права. Нагальною є необхідність ввести окремі легальні визначення термінів, як-от «результат, створений за допомогою використання штучного інтелекту» та «творчий контроль, здійснюваний людиною». Було б вкрай доцільно доповнити чинний Закон «Про авторське право і суміжні права» новим спеціалізованим розділом, який би чітко врегулював правовий статус таких

результатів. Цей розділ має визначити обсяг прав, що належать як кінцевим користувачам, так і розробникам самих систем ШІ. Окрім цього, важливим кроком є розробка етичного кодексу для користувачів великих мовних моделей (LLM), що встановлював би правила щодо перевірки достовірності згенерованої інформації, заборону плагіату і гарантування дотримання засад конфіденційності.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що використання потужних LLM-моделей відкриває значні горизонти для творчості, наукової діяльності та освітніх процесів, але поряд із цим несе нові, досі невідомі юридичні ризики. На сьогодні українське законодавство ще не є достатньо підготовленим для повноцінного та ефективного регулювання діяльності систем штучного інтелекту. Це вимагає невідкладної адаптації нормативно-правової бази до сучасних технологічних викликів. Людина зобов'язана зберігати статус центрального суб'єкта в процесі створення контенту, а ШІ мусить залишатися лише допоміжним інструментом, покликаним реалізовувати її інтелектуальний та творчий потенціал.

Джерела інформації:

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01 груд. 2022 р. № 2811-IX // *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 26.10.2025).
2. U.S. Copyright Office. *Copyright Registration Guidance: Works Containing Material Generated by Artificial Intelligence*. — Washington, D.C., March 2023. — 15 p.
3. Директива (ЄС) 2019/790 Європейського парламенту і Ради від 17 квіт. 2019 р. про авторське право на єдиному цифровому ринку (*DSM Directive*). — *Official Journal of the European Union*. — L 130/92, 17.05.2019. — URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj>

(дата звернення: 26.10.2025).

4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV // *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n5466> (дата звернення: 26.10.2025).

5. World Intellectual Property Organization (WIPO). *Policy on Intellectual Property and Artificial Intelligence*. — Geneva, 2023. — 32 р.

УДК 347.77

ЕФЕКТИВНІ СПОСОБИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ В США, ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА УКРАЇНІ

Рудниченко А. Ю., аспірант

КПІ ім. Ігоря Сікорського

*наук. керівник – доцент, завідувач кафедри інтелектуальної
власності та приватного права ФСПП Маріц Д. О.*

Анотація: Досліджено ефективні способи захисту авторських прав, які використовуються за законодавством США, Європейського Союзу та України, а також можливості для подальшого посилення такого захисту в Україні, в тому числі в ході її інтеграції в Європейський Союз («Європейська інтеграція»). Дослідження є вкрай важливим для гармонійної адаптації законодавства України в рамках даного процесу.

Ключові слова: захист авторських прав, авторські права, правове регулювання, право інтелектуальної власності.

Вступ. Тема ефективного захисту авторських прав набуває все більшої актуальності у зв'язку зі стрімким розвитком технологій – у все більш цифровому середовищі створення, відтворення та поширення творів відбувається майже миттєво, а технологічні можливості користувачів значно випереджають темпи адаптації правових систем. Це створює суттєві виклики для забезпечення ефективного захисту прав авторів, а також належного врегулювання ризиків і відповідальності всіх залучених осіб. Зростання кількості випадків несанкціонованого

використання контенту, у тому числі зміненого з використанням штучного інтелекту, вимагає переосмислення традиційних механізмів охорони авторського права та їх адаптації до реалій цифрової економіки. У цьому контексті особливого значення набуває порівняльний аналіз правових підходів у рамках США та Європейського Союзу – де історично питання захисту авторських прав знаходиться на високому рівні. Метою роботи є дослідження та порівняння основних правових механізмів захисту авторських прав у США, ЄС та Україні, зокрема процедур оперативного блокування контенту в мережі та судових способів захисту. Завдання дослідження полягає у визначенні спільних і відмінних рис правових підходів, оцінці їх ефективності та формулюванні пропозицій щодо вдосконалення українського законодавства з урахуванням міжнародних тенденцій та Європейської інтеграції України.

Результати та обговорення. Ефективний захист власників авторських прав від можливих порушень є надзвичайно важливою складовою розвитку інтелектуальної власності в будь-якій країні. Україна доволі стрімко рухається в цьому відношенні і процес інтеграції до Європейського Союзу дав сильний поштовх даному процесу – новий Закон України «Про авторське право і суміжні права», що вступив в силу 1 січня 2023 року, є доказом ефективності проведення цієї інтеграції, адже багато питань стали більш врегульованими.

Незважаючи на спільний фокус в багатьох країнах щодо необхідності посилення механізмів захисту власників авторських прав через стрімкий розвиток генеративного штучного інтелекту – підхід до регулювання відрізняється, і доцільним буде розглянути правові підходи США, ЄС та України в даному питанні, сфокусувавшись на кількох ключових захисних конструкціях.

1. Процедура оперативного блокування доступу до контенту, поширеного в цифровому середовищі. Одним з ключовим інструментів

для захисту порушених прав інтелектуальної власності є широковідома процедура “DMCA takedown notice” (“Скарга DMCA”), передбачена Розділом 17 Кодексу Сполучених Штатів Америки [1]. Ця процедура дозволяє правовласнику надіслати повідомлення про порушення веб-сайту або хостингу, на якому розміщено нелегальний контент, з вимогою негайно видалити або заблокувати доступ до нього. Суттєвою перевагою реалізації даної функції в США є простота використання даного механізму – суб’єктом звернення з скаргою DMCA є правовласник або представник, при цьому форма звернення є довільною. Ключовим є надати загальний опис порушення з обґрунтованими доводами щодо того, що розміщений контент порушує авторські права скаржника. Приймаючи скаргу, хостинг блокує доступ до відповідного контенту, і тому, хто контент опублікував – надається право надати свої заперечення. За подачі обґрунтованих заперечень – скаржнику дається доволі обмежений строк щоб ініціювати судову справу щодо даного порушення (до двох тижнів), а якщо скаргу не буде подано – публічний доступ до заблокованого контенту відновлюється. За доведення безпідставності скарги по DMCA скаржник буде змушений відшкодувати всі збитки, нанесені безпідставним блокуванням контенту.

Процедура подачі DMCA скарги є надзвичайно ефективною і вже багато років підтверджує свою дієвість – у цифровому середовищі таких механізм захисту грає ключову роль у припиненні порушень, викликаних відвертим піратством або копіюванням чужих творів, адже швидкість тут грає ключову роль. В той же час, варто враховувати, що в США для подачі позову до суду щодо авторського права – таке право має бути зареєстроване належним чином. Це може створити додаткові складності для належного власника авторських прав у захисті своїх прав – тому у США реєстрація авторського права є важливим елементом не тільки для фіксації авторських прав, а і для їх захисту.

У ЄС також існує подібна до DMCA процедура “notice and action”, яка в сучасному вигляді запрацювала, коли до існуючої Директиви про електронну комерцію 2000/31/ЄС [2] додався прийнятий ЄС Регламент про цифрові послуги [3], який модернізував і деталізував правила даної процедури. Схема дії даного механізму досить схожа до DMCA, проте хостинг або веб-сайт в даному процесі відіграє більшу роль, проводячи більш детальний аналіз поданої скарги. В той час як за DMCA скаргою видалення контенту відбувається максимально оперативно після її отримання – в процедурі “notice and action”, яка існує в ЄС – аналізу скарги надається більша роль задля уникнення безпідставного видалення контенту.

Важливу роль в регулюванні захисту власників авторських прав в ЄС зіграла й Директива (EU) 2019/790 («Директива DSM») [4] – адже до її прийняття існувала проблема, порушники могли повторно опублікувати контент, який порушує чужі права, і сам веб-сайт та/або хостинг звільнялися від відповідальності за це, за умови, що вони оперативно видаляють незаконний контент після отримання повідомлення від правовласника і не мали інформації про наявність незаконного контенту. Директива DSM запровадила принципово новий підхід: великі онлайн-платформи з користувацьким контентом (Online Content-Sharing Service Providers – наприклад, YouTube) зобов’язані вживати усіх можливих заходів для отримання дозволів від правовласників і недопущення розміщення несанкціонованих творів, інакше можуть нести пряму відповідальність. З моменту впровадження Директиви DSM ефективність захисту авторських прав значно покращилась, адже на практиці це стимулювало впровадження проактивних систем перевірки контенту під час завантаження (наприклад, Content ID), що підвищило рівень превентивного захисту –

наявність перевірок на етапі завантаження контенту на сайт є значно дієвішими, ніж виключно реакція на виявлені по факту порушення.

В Україні з прийняттям оновленого Закону України “Про авторське право і суміжні права” процедура подібна до “notice and action” також працює ефективно – стаття 52-1 даного закону передбачає процедуру повідомлення і видалення: правовласник надсилає вимогу власнику веб-сайту із доказами порушення, вимагаючи видалити нелегальний контент і надати ідентифікаційні дані власника сайту або сторінки. Власник сайту зобов’язаний протягом 48 годин обмежити доступ до твору або надати мотивовану відмову, інакше сам може нести відповідальність за відсутність належної реакції на порушення.

2. Судові методи захисту. Поруч з методами, які описані в попередньому пункті, існують і судові методи захисту своїх прав. Враховуючи, що час при порушеннях авторських прав грає ключову роль - надзвичайно дієвим є використання механізму injunctive relief (заборона вчиняти певні дії або обов’язок утриматися від них), що існує в США та ЄС, який в Україні реалізується через заходи забезпечення позову у вигляді накладення обмежень та/або заборон на контент або товари, що порушують авторські права. Судові збори є відносно невеликими в Україні порівняно з судами США та деякими країнами ЄС, що спрощує використання даного механізму в Україні, проте відносно невисока експертність суддів у питаннях захисту авторських прав досить часто стає проблемою на шляху у власників авторських прав до отримання належного захисту. Це питання має бути вирішене через запуск роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності (“ІР суд”), проте цей процес затягується в часі. Дуже слушною в даному відношенні є думка судді Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду Євгена Петрова: “...фізичну особу, яка приходить у суд загальної юрисдикції для захисту своїх майнових прав на авторське право (а таких справ найбільша

категорія) не має цікавити рівень знань з цього питання судді. Його цікавить захист його прав і те, щоб такий захист відбувся кваліфіковано. І звісно, аби захист таких прав відбувся у строки, встановлені законами” [5].

Запуск IP суду має стати одним з суттєвих кроків як в рамках інтеграції України в систему ЄС, так і загалом для посилення захищеності власників авторських прав за законодавством України. Доволі показовим в даному відношенні є досвід США – у 2020 р. поправкою до Кодексу Сполучених штатів Америки (CASE Act) було створено Copyright Claims Board [6] – орган позасудового розгляду справ у сфері порушень авторських прав, в яких розмір позовної вимоги є невеликим. Розгляд відбувається онлайн, швидше і дешевше для сторін, участь відповідача є добровільною – він може відмовитися, і тоді позивач має право звернутися до звичайного суду – це створює додатковий інструмент для вирішення спору між сторонами і уникнення тривалих і дорогих судових процесів. Для відповідача це може стати інструментом суттєвого зменшення витрат – адже у випадку програшу справи у звичайному суді на програвшу сторону можуть бути покладені додаткові суттєві судові витрати іншої сторони.

Окремо варто відзначити, що в правовій системі США існує система закріплених (законодавчо встановлених) компенсацій, які має сплатити порушник щодо авторських прав у випадку доведеності його вини. Такі компенсації можуть бути у розмірі від 750 до 30 000 доларів США за кожен твір, а за умисного порушення – дана сума може сягати до 150 000 доларів США. Така сума є альтернативою до суми фактичних збитків (на вибір особи, чиї права були порушені), і у деяких випадках може значно їх перевищувати – що є ефективним стримуючим фактором щодо можливих порушень. Хоча виплати за українським законодавством також можуть бути суттєвими, підхід США в даному питанні є

надзвичайно дієвим, і може слугувати орієнтиром для України – після повноцінного запуску ІР суду, коли дані справи зможуть розглядатися профільними суддями з належною експертизою – подальшим шляхом до розвитку законодавства може бути посилення санкції за порушення, що має стати додатковим стримуючим фактором до можливих порушень.

Висновки. Як показує порівняльний аналіз, підходи до захисту авторських прав мають свої особливості в кожному випадку, проте все більший акцент робиться на ефективність захисту. США своєю системою суттєвих законодавчо встановлених компенсацій та наявністю такого інституту захисту як Copyright Claims Board – створює реальний баланс між доступністю правового захисту та економією процесуальних витрат. Європейський Союз в останні роки демонструє перехід від класичної моделі “повідомлення–видалення” до системи проактивної відповідальності платформ, закріпленої у Директиві DSM, що є дуже важливим в сучасних умовах. Це свідчить про перехід від реактивного до превентивного захисту авторських прав у цифровій сфері, що відповідає сучасним технологічним викликам.

Україна, реформувавши законодавство у 2023 році, зробила суттєвий крок у напрямку європейських стандартів. Процедура повідомлення і видалення контенту створює основу для швидкого реагування на порушення в інтернеті, проте подальший розвиток потребує запуску ІР суду та поступового посилення відповідальності за порушення для збільшення превентивного ефекту щодо подальших порушень.

Підсумовуючи, ефективний захист авторських прав вимагає як ефективної реакції на порушення включаючи ефективний судовий розгляд, так і превентивних заходів, які зможуть зменшити кількість порушень. Україна у своїх реформах обрала правильний вектор руху,

який за успішного впровадження за 3–5 років має забезпечити дуже високий рівень захищеності власників авторських прав.

Джерела інформації:

1. Розділ 17 Кодексу Сполучених Штатів Америки – вебсайт Бюро авторських прав США. URL: <https://www.copyright.gov/title17/> (дата звернення: 24.10.2025);
2. Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council – вебсайт Європейського Союзу. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2000/31/oj/eng> (дата звернення: 25.10.2025);
3. Digital Services Act – вебсайт Європейського Союзу. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj/eng> (дата звернення: 25.10.2025);
4. Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament – вебсайт Європейського Союзу. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj/eng> (дата звернення: 25.10.2025);
5. IP суд в Україні: представники правової спільноти обговорили виклики та перспективи старту діяльності установи – вебсайт УКРНОІВІ. URL: <https://nipo.gov.ua/ip-cud-v-ukraini-vyklyky-ta-perspektyvy/> (дата звернення: 26.10.2025);
6. Форма і умови подачі заяви – вебсайт Ради з розгляду скарг щодо авторських прав (CCB). URL: <https://ccb.gov/> (дата звернення: 26.10.2025).

**ОБСЯГ ОХОРОНИ АВТОРСЬКИХ ПРАВ
ОБ’ЄКТА, ЩО СТВОРЕНИЙ ЗА
ДОПОМОГОЮ ШІ**

*Сивокін М. П., Ніяка О. Р. студентки 4 курсу
Київського політехнічного інституту імені Ігоря
Сікорського
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Головка О. М.*

Анотація: У роботі досліджено правову охорону творів, створених із використанням штучного інтелекту крізь призму критеріїв оригінальності та авторства. Показано, що ключовим для набуття охорони є наявність творчого внеску людини, тоді як повністю автоматизовані результати штучного інтелекту потребують окремого підходу. На матеріалі українського законодавства та європейських тенденцій проаналізовано наукові позиції щодо можливості авторства розробника та користувача штучного інтелекту.

Обґрунтовано пропозиції з удосконалення національного регулювання: закріплення в законі визначення «твір, створений із використанням штучного інтелекту» (за умови людського креативного внеску) та запровадження спеціального режиму sui generis для неоригінальних, повністю автоматизованих результатів. Зроблено висновок про необхідність балансування інновацій і гарантій прав людини через оновлення Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Ключові слова: *авторське право, штучний інтелект, ШІ, оригінальність, творчий внесок людини, авторство, об'єкти інтелектуальної власності, sui generis.*

Охорона авторських прав на твори, створені за допомогою штучного інтелекту (далі — ШІ), сьогодні є надзвичайно актуальною темою, що привертає увагу не лише фахівців у сфері права, але й представників креативних індустрій, технологічного бізнесу та державних органів. Стрімкий розвиток цифрових технологій, поява потужних алгоритмів генерації контенту та їхнє активне використання у різних сферах — від музики і літератури до дизайну, графіки та відеоконтенту — створюють нові виклики для правової системи та ставлять під сумнів традиційне розуміння авторства.

Значення цього питання підкріплюється не лише технологічними змінами, але й економічним потенціалом ШІ: за прогнозами експертів, впровадження штучного інтелекту може сприяти значному зростанню глобального ВВП, що підкреслює необхідність ефективного правового регулювання і захисту результатів інтелектуальної діяльності. Саме тому важливим стає чітке розуміння того, що слід вважати об'єктом авторського права у контексті творів, створених за допомогою ШІ.

Більшість дослідників схиляються до думки, що об'єктом авторського права у цьому контексті є будь-який результат творчої діяльності, який володіє оригінальністю та виражає ідею у конкретній формі, незалежно від носія чи способу створення. Однак сучасна наукова дискусія засвідчує відсутність єдності щодо того, чи може штучний інтелект самостійно створювати

охоронювані твори. Так, Бугаєм А.С. вважає, що об'єкти авторського права, створені за допомогою ШІ, — “це твори, які мають творчий характер і відповідають критеріям оригінальності, але при цьому виникає складність у визначенні автора через унікальність технології штучного інтелекту, що здатний до самонавчання та прийняття творчих рішень без втручання людини” [1].

Натомість, Ольга Петрів визначає, що “об'єкти авторського права, створені за допомогою ШІ, як результати, згенеровані комп'ютерними програмами без безпосередньої участі людини, що не мають ознак творчої діяльності й тому не можуть охоронятися традиційним авторським правом. Вона підкреслює, що такі результати належать до неоригінальних об'єктів, на які поширюється право особливого роду (*sui generis*) [2].

Тому враховуючи, що правова система базується на захисті творчої діяльності людини як ключового суб'єкта авторського права, важливо чітко визначати ступінь участі людини у створенні твору за допомогою ШІ, адже саме цей внесок формує підстави для виникнення авторських прав. Якщо твір створено повністю автоматично, без жодного творчого впливу людини, класичні критерії авторства не виконуються, і такий об'єкт не підлягає охороні.

В якості прикладу можна навести «Портрет Едмонда де Беламі» — першу картину, створену за допомогою штучного інтелекту, яка була продана на аукціоні Christie's у Нью-Йорку в 2018 році за 432 500 доларів США. Ця робота, створена парижською групою Obvious, була згенерована за допомогою алгоритму машинного навчання, який аналізував близько 15 тисяч історичних портретів і створив власний оригінальний образ. Примітно, що початкова оцінка картини була значно нижчою – 7-10 тисяч доларів, але результат викликав великий інтерес колекціонерів.

В Україні вже є приклади авторських прав на об'єкти, створені із залученням штучного інтелекту. Зокрема, Український інтелектуальний офіс зареєстрував авторські права на твори, що містять зображення, створені за допомогою ШІ. Це збірка «Великодні листівки», упорядником якої є Маргарита Бойко [3], дитяча книга Анни Хорольської «Зачарована пригода Руфуса» та збірка віршів Андрія Сітнікова «Вірші незакінченої війни», проілюстровані згенерованими ШІ зображеннями [4]. Авторське право в цих випадках поширюється лише на ту частину твору, яка була створена людиною, а ШІ розглядається лише як інструмент, що допомагає створенню.

Тому, питання охорони авторських прав на твори, створені з використанням ШІ, є особливо значущим, оскільки воно поєднує правові, технологічні та творчі аспекти сучасної економіки. З одного боку, необхідно гарантувати захист прав людини, яка здійснює керівництво процесом створення та вносить інтелектуальний вклад у результат. З іншого — правова система повинна враховувати специфіку цифрових технологій і нові способи генерування контенту, які не завжди вписуються у традиційні моделі авторства. У цьому сенсі особлива увага приділяється визначенню меж участі людини у створенні творів ШІ та критеріям, за якими такі результати можуть отримати правовий захист.

Зважаючи на актуальність питання цифровізації та застосування ШІ для виконання різноманітної роботи, використовуючи промпти, інакше кажучи запити, варто звернути увагу на правове регулювання об'єктів, що були створені за допомогою ШІ, адже тут виникає проблемне питання – чи вважатиметься цей об'єкт унікальним і визнаватиме за собою охорону прав як об'єкт інтелектуальної власності (далі – ІВ)?

Питання правового регулювання даних об'єктів лишається релевантним в Україні через те, що ми не маємо чіткого законодавчого регулювання в

державних нормативно-правових актах. Слід розглянути іноземне законодавство в контексті євроінтеграційного аспекту України щодо захисту прав ІВ. У Європі в грудні 2023 року набув чинності Закон про штучний інтелект, який регулює впровадження та використання систем ШІ з урахуванням ризиків для безпеки і прав громадян [5]. Він класифікує системи ШІ за рівнем ризику: від мінімального (наприклад, ігри) до високого (наприклад, медичне програмне забезпечення, рекрутинг), для яких встановлені суворі вимоги, і неприпустимого (соціальний скоринг, маніпуляції, розпізнавання емоцій без медичних причин), що заборонені.

Перед аналізом норм законодавства України щодо авторства творів, створених із застосуванням штучного інтелекту (ШІ), слід розглянути основні підходи до визначення автора такого твору на прикладі генеративного ШІ. По-перше, авторство може належати розробнику ШІ – особі або групі осіб, які створили алгоритми та програмне забезпечення, що генерує твори [6]. По-друге, автором може вважатися користувач ШІ, який надає важливі вхідні дані, параметри чи інструкції, вносячи творчий внесок у процес створення твору. І нарешті, існує концепція «електронної особи», яка розглядає можливість визнання автономного ШІ автором, якщо він володіє високим рівнем самостійності і творчості у генерації контенту.

Однак згідно з українським законодавством, зокрема п. 1 ст. 1 Законом України «Про авторське право і суміжні права» (далі – ЗУ), автором може бути лише фізична особа [7]. Стаття 33 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» визначає, що твори, створені виключно штучним інтелектом без творчого внеску людини, вважаються неоригінальними об'єктами і охороняються особливим правом *sui generis*, що належить власнику чи ліцензіату програмного забезпечення, а не ШІ як суб'єкту.

В Україні правове регулювання ІІ частково здійснюється через закони, зокрема, «Про захист персональних даних», «Про авторське право та суміжні права», «Про захист прав споживачів» та інші. У 2020 році Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку штучного інтелекту, де визначено ІІ як систему інформаційних технологій для розв'язання складних завдань із застосуванням наукових методів і алгоритмів [8].

Українське законодавство передбачає захист авторських прав на твори, в яких ІІ виступає лише допоміжним інструментом, коли творчий внесок належить користувачу, тобто – автору. У цьому випадку твір підлягає захисту як оригінальний продукт творчої діяльності людини. Ці положення створюють правову основу для розуміння та врегулювання статусу об'єктів інтелектуальної власності, створених із використанням штучного інтелекту, з урахуванням необхідності балансу між інноваціями та захистом прав людини.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що сучасний стан правового регулювання у сфері охорони авторських прав потребує адаптації до викликів, пов'язаних із використанням штучного інтелекту у творчому процесі. Для забезпечення правової визначеності та ефективного захисту результатів інтелектуальної діяльності доцільним є внесення змін до чинного законодавства, зокрема до Закону України «Про авторське право і суміжні права» та Цивільного кодексу України. Насамперед варто доповнити статтю 1 новим пунктом 60, у якому закріпити поняття *«твір, створений із використанням штучного інтелекту»* — як результат, що виникає внаслідок взаємодії людини з алгоритмом і містить елемент її творчої участі. Введення такого чіткого визначення дозволить сформувати системний підхід до класифікації подібних результатів і забезпечить зрозуміле правове підґрунтя для їх охорони.

Крім того, доцільним є розширення правового режиму *sui generis*, який може застосовуватись до неоригінальних результатів, створених повністю автоматизованим шляхом. Запровадження такого режиму дозволить надати обмежену охорону продуктам, створеним ШІ без людського внеску, при цьому встановивши чіткі критерії виникнення майнових прав у власників або ліцензіатів програмного забезпечення, що використовувалися для їх створення. Це сприятиме врегулюванню питань володіння та використання згенерованих результатів, захисту інтересів розробників і користувачів, а також формуванню стимулів для інноваційного розвитку у сфері цифрової творчості.

Отже, удосконалення законодавства шляхом закріплення базових понять і запровадження спеціального правового режиму є необхідним кроком для забезпечення балансу між розвитком технологій і дотриманням принципів охорони інтелектуальної власності в епоху штучного інтелекту.

Джерела інформації:

1. Бугаєць А.С. Право інтелектуальної власності на твори, створені штучним інтелектом: перспективи міжнародно-правового та національного регулювання. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2024. 2024. С. 39–42.

2. Штучний інтелект та авторське право - Центр демократії та верховенства права. *Центр демократії та верховенства права*. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/shtuchnyi-intelekt-avtorske-pravo/>(дата звернення: 27.10.2025).

3. В Україні вперше зареєстрували авторське право на твори із зображеннями від ШІ - Bazilik Media. *Bazilik Media*. URL: <https://bazilik.media/v-ukraini-vpershe-zareiestruvaly-avtorske-pravo-na-tvory-iz-zobrazhenniamy-vid-shi/>(дата звернення: 27.10.2025).

4. Перші українські твори із застосуванням ШІ отримали авторське право. *ZAXID.NET.* URL:

https://zaxid.net/v_ukrayini_vpershe_zareyestruvali_avtorske_pravo_na_zgenerovani_shi_zobrazhennya_n1594466 (дата звернення: 27.10.2025).

5. Вікторія Оцоколич. Набув чинності Європейський закон про штучний інтелект. Про основні вимоги та зобов'язання при використанні штучного інтелекту | Бізнес. Бізнес | *Останні новини бізнесу України.*

URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/229699_nabuv-chinnost-vropeyskiy-zakon-pro-shtuchniy-ntelekt-pro-osnovn-vimogi-ta-zobovyazannya-pri-vikoristann-shtuchnogo-ntelektu(дата звернення: 27.10.2025).

6. Авторські права на об'єкт, створений штучним інтелектом | ЮРЛІГА. *ЮРЛІГА.*

URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/225383_avtorsk-prava-na-obkt-stvoreniy-shtuchnim-ntelektom(дата звернення: 27.10.2025).

7. Про авторське право і суміжні права. *Офіційний вебпортал парламенту України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>(дата звернення: 27.10.2025).

8. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні. *Офіційний вебпортал парламенту України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p#Text>(дата звернення: 27.10.2025).

УДК 347.77:061.1ЄС

**ЄВРОПЕЙСЬКІ МЕХАНІЗМИ БОРОТЬБИ З
ПОРУШЕННЯМИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ:
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ**

Скоробогатько Д.С., Малюк І.С.

студенти 4 курсу навчання

*Національний технічний університет України «Київський
політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» Кандидат юр. Наук*

Головко О.М.

Анотація: Досліджуються сучасні механізми захисту авторського права в цифровому середовищі ЄС, зокрема положення Директиви 2019/790, та можливості їх адаптації в українському законодавстві.

Ключові слова: Інтелектуальна власність, цифрові платформи, Директива DSM, онлайн-контент, правова адаптація.

Цифрова трансформація суспільства створила безпрецедентні виклики для системи захисту авторського права. Традиційні механізми правового регулювання, розроблені для фізичного світу, виявилися недостатньо ефективними в умовах масового розповсюдження контенту через інтернет-платформи. Щоденно мільйони користувачів завантажують, поширюють та споживають цифровий контент, часто не усвідомлюючи правових наслідків своїх дій. Автори та правовласники стикаються з системними труднощами в захисті своїх прав, коли їхні твори використовуються без дозволу на численних платформах по всьому

світу. Європейський Союз відреагував на ці виклики прийняттям низки нормативних актів, спрямованих на модернізацію системи захисту авторських прав у цифровому середовищі, намагаючись знайти баланс між інтересами творців, платформ та користувачів.

Ключовим документом у цій сфері стала Директива 2019/790 про авторське право та суміжні права на єдиному цифровому ринку, відома як Директива DSM. Цей акт запровадив революційні зміни у регулювання діяльності онлайн-платформ, встановивши їхню пряму відповідальність за контент, завантажений користувачами. Стаття 17 Директиви передбачає, що постачальники послуг обміну онлайн-контентом здійснюють акт публічного повідомлення і тому повинні отримувати дозвіл від правовласників. Це положення кардинально змінило підхід до відповідальності інтернет-посередників, який протягом десятиліть базувався на принципі обмеженої відповідальності за контент користувачів [1].

Впровадження цих норм викликало широку дискусію щодо балансу між захистом авторських прав та свободою вираження поглядів в інтернеті. Критики застерігали про можливість створення так званих фільтрів завантаження, які можуть призвести до надмірної цензури легального контенту, включаючи пародії, критичні огляди та інші форми вираження, що захищаються правом на свободу слова. Організації громадянського суспільства висловлювали занепокоєння щодо можливого впливу на права користувачів та розвиток цифрової екосистеми. Водночас правовласники вбачали в цих положеннях довгоочікуваний інструмент для отримання справедливої винагороди за використання їхніх творів на великих платформах, які роками отримували прибутки від контенту, створеного іншими, не поділяючи цих доходів з авторами [2].

Директива також запровадила новий механізм ліцензування для використання творів у цифровому просторі. Створено систему колективного управління правами для окремих категорій використання, зокрема для позакомерційних організацій культурної спадщини. Це дозволяє музеям, бібліотекам та архівам цифровізувати свої колекції без необхідності отримання індивідуального дозволу від кожного правовласника, що значно спрощує процес збереження культурної спадщини. Стаття 8 Директиви встановлює механізм колективного ліцензування з розширеним ефектом, який дозволяє організаціям колективного управління видавати ліцензії на використання творів, навіть якщо вони не представляють всіх правовласників. Це особливо важливо для масштабних проєктів цифровізації, де пошук та отримання дозволів від тисяч окремих правовласників є практично неможливим завданням.

Особливу увагу в Директиві приділено питанням транскордонної портативності онлайн-сервісів та ретрансляції телевізійних і радіопрограм. Споживачі отримали право доступу до легально придбаного контенту під час тимчасового перебування в іншій державі-члені ЄС. Це рішення відображає прагнення створити справжній єдиний цифровий ринок без внутрішніх кордонів. Регламент 2017/1128 про транскордонну портативність встановлює, що постачальники онлайн-сервісів повинні дозволяти передплатникам доступ до контенту під час тимчасової присутності в іншій країні ЄС на тих самих умовах, що і вдома. Це стосується музичних стрімінгових сервісів, відеоплатформ, електронних книг та інших форм цифрового контенту [3].

Україна як асоційований член ЄС стоїть перед необхідністю адаптації свого законодавства до нових європейських стандартів. Закон

України "Про авторське право і суміжні права" пройшов низку модифікацій, проте досі не повністю відповідає вимогам цифрової епохи. Основні проблеми включають відсутність чіткого регулювання відповідальності інтернет-платформ, недосконалість механізмів колективного управління правами та обмежені можливості для захисту прав у транскордонних спорах. Український ринок цифрового контенту динамічно розвивається, але правова база залишається фрагментованою та не завжди ефективною. Відсутність спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності та недостатня підготовка суддів загальної юрисдикції призводить до непослідовної судової практики та тривалих судових процесів [4].

Для ефективної імплементації європейських стандартів Україні необхідно здійснити комплексні законодавчі зміни. По-перше, слід чітко визначити правовий статус постачальників послуг обміну онлайн-контентом та встановити механізми їхньої відповідальності з урахуванням положень статті 17 Директиви DSM. Це вимагає створення збалансованої системи, яка, з одного боку, захищає права авторів, а з іншого - не створює надмірного тягаря для платформ та не обмежує свободу вираження користувачів. По-друге, необхідно модернізувати систему колективного управління авторськими правами, забезпечивши її прозорість та ефективність. Організації колективного управління в Україні часто критикують за непрозорість розподілу зібраних коштів та недостатній контроль з боку держави. Запровадження європейських стандартів управління та звітності допоможе підвищити довіру авторів до цієї системи.

Важливим напрямком є розвиток технологічних рішень для ідентифікації та захисту об'єктів авторського права в цифровому

середовищі. Європейський досвід демонструє ефективність систем автоматичного розпізнавання контенту, таких як Content ID від YouTube, яка дозволяє правовласникам автоматично виявляти використання їхніх творів та вибирати стратегію реагування: блокування, монетизація або просте відстеження. Впровадження подібних технологій в Україні вимагає не лише законодавчих змін, але й значних інвестицій у технологічну інфраструктуру. Необхідно створити національну базу даних об'єктів авторського права з можливістю інтеграції з міжнародними системами ідентифікації контенту. Це дозволить українським авторам ефективно захищати свої права на глобальних платформах, а іноземним правовласникам - на українському ринку.

Особливої уваги потребує питання освітніх та наукових винятків з авторського права. Директива DSM передбачає обов'язкові винятки для ілюстрування у навчанні, діяльності організацій культурної спадщини та інтелектуального аналізу тексту та даних. Україна має імплементувати ці положення, забезпечивши баланс між захистом прав авторів та доступом до знань і культури. Стаття 5 Директиви дозволяє використання творів для ілюстрування в цифровому та транскордонному навчальному середовищі, що особливо актуально в умовах розвитку онлайн-освіти. Винятки для інтелектуального аналізу даних є критично важливими для розвитку штучного інтелекту та машинного навчання, які потребують доступу до великих масивів даних для тренування алгоритмів [5].

Цифровізація авторського права також вимагає перегляду підходів до правоохоронної діяльності. Правоохоронні органи потребують спеціалізованої підготовки для ефективного розслідування порушень авторських прав у цифровому середовищі. Традиційні методи розслідування, розроблені для піратства фізичних носіїв, не працюють у

випадку онлайн-порушень, які часто мають складну структуру з використанням анонімних платіжних систем, хмарних сервісів та міжнародних мереж розповсюдження. Необхідно розвивати міжнародне співробітництво у цій сфері, оскільки більшість порушень мають транскордонний характер. Україна має активніше використовувати механізми Європолу та інших міжнародних організацій для координації дій проти масштабних піратських операцій.

Перспективним напрямком є розвиток альтернативних моделей монетизації творчого контенту в інтернеті. Системи мікроплатежів, блокчейн-технології для відстеження використання творів та смарт-контракти можуть стати ефективним доповненням традиційних механізмів захисту авторського права. Блокчейн дозволяє створити прозору та незмінну систему реєстрації авторських прав та відстеження використання творів, що значно спрощує процес ліцензування та виплати винагороди авторам. Європейські країни активно експериментують з цими інноваціями, і Україна може скористатися їхнім досвідом. Французьке товариство авторів SACEM вже тестує блокчейн-рішення для управління правами на музичні твори, а іспанська SGAE впроваджує систему смарт-контрактів для автоматичного розподілу роялті.

Важливим аспектом є також освіта та підвищення обізнаності населення щодо авторського права. Багато користувачів не розуміють правових наслідків завантаження піратського контенту або незаконного розповсюдження творів. Необхідно проводити інформаційні кампанії, спрямовані на формування культури поваги до авторських прав, особливо серед молоді. Європейський досвід показує, що поєднання правових заходів з освітніми програмами є найбільш ефективним підходом до зменшення рівня піратства. Скандинавські країни, які традиційно мають

високий рівень споживання легального цифрового контенту, досягли цього саме через комбінацію доступних легальних сервісів, ефективного правового захисту та систематичної освітньої роботи.

Адаптація українського законодавства до європейських стандартів захисту авторського права в цифровому середовищі є складним, але необхідним процесом. Це не лише виконання міжнародних зобов'язань у рамках Угоди про асоціацію з ЄС, але й створення умов для розвитку креативної економіки, залучення інвестицій у цифровий сектор та інтеграції України у європейський цифровий простір. Успішна імплементація вимагає комплексного підходу, що поєднує законодавчі зміни, розвиток технологічної інфраструктури та підвищення правової культури всіх учасників цифрового ринку. Україна має унікальну можливість не просто копіювати європейські норми, а адаптувати їх з урахуванням національної специфіки та використати найкращі світові практики для створення сучасної та ефективною системи захисту авторського права, яка стимулюватиме творчість та інновації в цифрову епоху.

Джерела інформації:

1. *Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market. Official Journal of the European Union. 2019. L 130. P. 92-125.*

2. *Савельєв В. А. Цифрові платформи та авторське право: європейський досвід. Інформація і право. 2022. № 3. С. 78-89.*

3. *Regulation (EU) 2017/1128 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on cross-border portability of online content services. Official Journal of the European Union. 2017. L 168. P. 1-11.*

4. *Закон України "Про авторське право і суміжні права" : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13. Ст. 64.*

5. *Дроб'язко В. С., Дроб'язко Р. В. Право інтелектуальної власності : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 512 с.*

МЕДІАЦІЯ В СФЕРІ ІВ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Сливінська Дарина

*магістр кафедри інтелектуальної власності та приватного права
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»*

Науковий керівник: Яшарова Марія

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри інтелектуальної
власності та приватного права
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»*

Анотація. У статті досліджується інститут медіації як ефективний механізм позасудового врегулювання спорів у сфері інтелектуальної власності. Ключовою частиною дослідження є аналіз Європейського досвіду, адже країни Європейського Союзу протягом років активно впроваджують та розвивають сферу медіації як альтернативу судовому вирішенню спорів. Розглянуто основні положення Директиви 2008/52/ЄС та Європейського кодексу поведінки медіаторів, які визначають поняття, принципи та правила процедури медіації. Проаналізовано переваги медіації у сфері ІВ, а саме: гнучкість, швидкість, збереження ділових відносин, захист комерційної таємниці та можливість ефективного вирішення транскордонних спорів. Наведено приклади практики Італії, Франції та Нідерландів, які демонструють різні підходи до правового регулювання й організації медіаційних процедур. Попри різне

впровадження, досвід вказаних країн ЄС демонструє позитивне ставлення до медіації зі сторони компаній та підприємств, активне її використання в сфері ІВ та гармонійне поєднання медіації та судового врегулювання спору. Зроблено висновок, що впровадження європейських стандартів медіації в Україні сприятиме швидкому та ефективному захисту прав ІВ, збереженню ділових відносин та зменшенню навантаження на судову систему.

Ключові слова. медіація, медіатор, позасудове врегулювання спору, альтернативні засоби правового захисту, інтелектуальна власність, європейський досвід.

Медіація є дієвим способом позасудового вирішення спорів, який дозволяє зберегти партнерські відносини, заощадити час і ресурси, а також оперативно захистити права сторін. У країнах Європейського Союзу цей механізм набув широкого поширення та успішно застосовується у різних галузях права, зокрема у сфері інтелектуальної власності. Для України, що перебуває на етапі розвитку системи правового захисту ІВ, вивчення й упровадження європейського досвіду медіації є важливим кроком до підвищення ефективності охорони прав, зменшення судового навантаження та формування культури мирного вирішення спорів.

Для кращого розуміння регулювання медіації всередині ЄС, необхідно розглянути основоположні нормативно-правові акти. Такою в першу чергу є *Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради ЄС від 21 травня 2008 року «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах»* (далі – *Директива 2008/52/ЄС*), яку Т.П. Зубро у своїй роботі називає «каталізатором і орієнтиром процесу формування правової бази інституту медіації». [4, с. 135]

Відповідно до статті 3 Директиви 2008/52/ЄС, термін «медіація» означає структурований процес, у межах якого дві чи більше сторін конфлікту намагаються добровільно досягти згоди для вирішення спору за допомогою медіатора, незалежно від назви чи форми такого процесу. Медіація може бути розпочата за ініціативою сторін, за пропозицією або рішенням суду, а також на підставі вимог законодавства держави-члена[1, с. 5].

Термін «медіатор» у Директиві трактується як будь-яка третя особа, до якої звертаються з проханням провести процедуру медіації ефективно, неупереджено та компетентно, незалежно від її професії, релігійних переконань чи способу призначення для виконання цієї ролі[1, с. 5-6].

Директива 2008/52/ЄС також посилається на важливий документ у сфері медіації — Європейський кодекс поведінки медіаторів (далі — Кодекс). Відповідно до положень Директиви, медіатори країн ЄС повинні бути поінформовані про існування цього Кодексу, який має бути відкритим і загальнодоступним в Інтернеті.

Як зазначає Кантор Н.Ю., Кодекс не надає визначення терміна «медіатор», але встановлює ключові вимоги до осіб, які виконують цю функцію. Однією з основних є вимога компетентності: медіатор повинен мати достатні знання й навички у сфері медіації, проходити відповідне навчання та постійно вдосконалювати свою кваліфікацію відповідно до чинних стандартів і правил акредитації. [6, с. 110].

Також, Кодексом визначені такі обов'язки медіатора, як: дотримання незалежності та нейтралітету в процесі медіації, неупередженості (готовність служити всім сторонам в рівній мірі) та конфіденційності (будь-яка інформація, конфіденційно надана медіатору однією зі сторін, не може бути розголошена іншим сторонам без їхнього дозволу або якщо це не передбачено законом). Крім того, медіатор зобов'язаний переконатися, що сторони медіації розуміють особливості

процесу медіації та роль медіатора і сторін у ньому, а також, що сторони зрозуміли та чітко погодилися з умовами медіаційної угоди.

Якщо говорити про сферу інтелектуальної власності, то характерні риси медіації стають надзвичайно цінними у вирішенні ІВ спорів. Так, О. Чепис називає медіацію одним з найбільш перспективних напрямків вирішення спорів у сфері ІВ та зазначає наступні причини:

- «1) спори у сфері інтелектуальної власності традиційно належать до категорії найбільш складних справ, що значно підвищує правові ризики;
- 2) предмет спору має низку особливостей, пов'язаних з труднощами грошової оцінки об'єкта інтелектуальної власності, наявністю особистих немайнових прав та інтересів творця об'єкта;
- 3) підвищений інтерес до збереження конфіденційності, що диктуються небажанням розкривати деталі творчих рішень, бізнес-моделей, ноу-хау, наслідки допущених порушень і тд.;
- 4) велика кількість конфліктів за участю іноземних юридичних і фізичних осіб, для яких використання альтернативних способів з вирішення спорів є звичайним способом врегулювання конфлікту;
- 5) зв'язок конкретного конфлікту з іншими спірними ситуаціями, в тому числі що виникають поза національною юрисдикцією.

Медіація дійсно є надзвичайно ефективним і перспективним інструментом для врегулювання спорів у сфері інтелектуальної власності. Як слушно зазначає О. Чепис, саме специфіка ІВ-правовідносин — складність правової оцінки, поєднання майнових і немайнових аспектів, потреба в конфіденційності та міжнародний характер багатьох спорів — роблять судові процедури часто надто тривалими, дорогими й не завжди придатними для досягнення справедливого результату.

Медіація, натомість, дозволяє сторонам не лише швидко й економно врегулювати спір, а й зберегти партнерські відносини, уникнути

репутаційних втрат і досягти рішень, які враховують творчі, комерційні та емоційні інтереси сторін. Саме тому розвиток медіаційних механізмів у сфері ІВ — один із ключових напрямів модернізації системи захисту прав інтелектуальної власності в Україні, особливо в контексті її гармонізації з практиками Європейського Союзу.

Крім цього, медіація є ефективною для вирішення транскордонних спорів у сфері інтелектуальної власності, адже сторони не зв'язані необхідністю визначення норм, що підлягають застосуванню в кожному конкретному випадку, вирішення правових колізій, а також розголошенню інформації, доступ до якої сторони хочуть обмежити» [7, с. 155-156].

Аналізуючи роботу болгарської правниці-практика Любки Васильєвої-Карапанової, яка досліджувала європейський і американський досвід посередництва у спорах щодо торговельних марок, Іванюк А.О. виокремив наступні переваги вирішення спору за допомогою медіації: «уникнення часової невизначеності, запобігання репутаційним втратам, конфіденційність і гнучкість процедури, покращення розуміння конфлікту, самостійність ухвалення рішення, можливість об'єднання кількох питань у одній процедурі, збереження контролю над результатом, можливість зміни медіатора або звернення до суду як наступного кроку. Так само, Л. Васильєва-Карапанова, наголошує на тому, що «мирові угоди, отримані в результаті медіації, можуть мати примусову силу завдяки правовим інструментам, таким як Директива ЄС 2008/52 щодо певних аспектів медіації в цивільних і комерційних справах» [5, с. 45].

Позитивні відгуки правників-науковців щодо медіації в сфері ІВ підтверджуються досвідом країн ЄС у цьому напрямку. Так, Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (далі – ІР офіс) у своєму проєкті «Практика впровадження ІР медіації: дослідження

досвіду іноземних країн» (надалі – Проект) навів цікаві приклади досягнень країн ЄС у розвитку медіації.

З метою зменшення навантаження на суди та вирішення великої кількості невіршених цивільних справ, зокрема у сфері інтелектуальної власності, Італія ухвалила Закон № 69 від 19 червня 2009 року, яким визнала медіацію офіційним способом врегулювання цивільних і комерційних спорів. В Італії ІР-медіація може бути добровільною, рекомендованою судом або обов'язковою. Її тривалість не перевищує трьох місяців, а досягнута угода затверджується компетентним судом. Як зазначає Коваленко Н., високий рівень формалізації процедури забезпечив зменшення кількості судових справ майже удвічі та підвищив ефективність розв'язання конфліктів [3, с. 5].

У Франції медіаційні послуги надають громадські організації, а медіатори мають бути акредитовані прокурором, після чого можуть підписати контракт із Міністерством юстиції Франції щодо надання послуг медіації. Такі послуги є безкоштовними для сторін і фінансуються з державного бюджету. Також, ще з 1978 року введено посаду судового медіатора, який забезпечує досудове врегулювання спору. «Станом на сьогодні в Франції відсутнє спеціалізоване законодавство, яке регулювало б питання застосування медіації у процесі вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності. Однак практика демонструє, що великі французи компанії та підприємства все частіше використовують процедуру медіації для захисту результатів інтелектуальної діяльності» [3, с. 13].

У Нідерландах держава обрала політику мінімального втручання в регулювання медіації. Законодавство визначає лише питання оплати послуг медіатора, тоді як сама процедура медіації та підготовка фахівців розвиваються переважно завдяки діяльності професійних медіаторських організацій. Такий підхід забезпечує гнучкість і стимулює креативний

розвиток цієї сфери. У країні вдалося гармонійно поєднати медіацію із судовою системою, створивши ефективну модель, де поєднано переваги обох механізмів вирішення спорів. Як зазначається у Проєкті, медіація природно інтегрувалася в нідерландську правову культуру та структуру судових органів, сприяючи формуванню клієнтоорієнтованих судів, у яких судді діють гнучко та прагнуть індивідуалізованих, справедливих рішень.

Підсумуючи можна сказати, що медіація є ефективною альтернативою судовому вирішенню спорів, оскільки забезпечує конфіденційність, оперативність і можливість досягнення взаємовигідних рішень. Це особливо важливо у сфері інтелектуальної власності, де часто потрібне швидке врегулювання та збереження комерційних та репутаційних інтересів сторін. Досвід країн ЄС доводить, що медіація здатна зменшити навантаження на судову систему й успішно поєднуватися з нею. Хоча не всі спори можуть бути вирішені таким шляхом, розвиток медіації сприятиме формуванню культури діалогу та ефективному захисту прав у сфері інтелектуальної власності.

Список літератури

1. Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21 травня 2008 р. «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах».
URL: <https://ukrmediation.com.ua/images/DOCS/Model-documents/mediation-directive-ukr.pdf> (дата звернення 12.10.2025)
2. Європейський кодекс поведінки медіаторів. URL: <https://www.mediation-help.com/wp-content/uploads/2024/06/%D1%94vropejskij-kodeks-povedinki-mediatoriv.pdf> (дата звернення 12.10.2025)

3. Практика впровадження IP медіації: дослідження досвіду іноземних країн, 2024 рік. URL: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/02/Praktyka_vprovadzhennia_IP_mediatsii.pdf
(дата звернення 12.10.2025)
4. Зубро Т.П. Медіація як спосіб альтернативного врегулювання спорів в європейському просторі / Т.П. Зубро // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Право». 2014. Вип. 21. – С. 130-136. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_pravo_2014_21_21.
5. Іванюк, А. О. Застосування та особливості медіації у сфері інтелектуальної власності: зарубіжний досвід // Сучасний науковий журнал, (4(2) (2024) – С. 41-49 – Режим доступу: <https://mosjournal.com/index.php/journal/article/view/64>
6. Кантор Н.Ю. Європейські стандарти правового статусу медіатора // Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2020. Серія ПРАВО. Випуск 60 – С. 109-112 – Режим доступу: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/02/25.pdf>
7. Чепис О. Перспективи медіації як способу врегулювання спорів у сфері інтелектуальної власності в Україні // Система права інтелектуальної власності у порівняльному контексті: матеріали Міжнародної наукової конференції, 14 травня 2021 р., м. Київ – С. 153-159. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1e9-6AiU943n2y6Ge2DIVQqntXc4i4gaI/view>

УДК 347.78:004.8

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ ДЛЯ НАВЧАННЯ МОДЕЛЕЙ МАШИННОГО НАВЧАННЯ

Хонон Н. А.,

5 курс, КПІ ім. Ігоря Сікорського,

наук. керівник – Боярчук О. М.

Анотація: Викладені основні теоретичні та законодавчі положення на визначення чи захищені дані авторським правом та їх використання.

Ключові слова: використання даних для машинного навчання, охорона об'єктів авторського права, охорона персональних даних.

Сучасний світ є надзвичайно прогресивним. З розвитком науки та технологій багато складних задач в минулому - стають елементарними з використанням новітніх технологій. Тим не менш, сучасні технології як допомагають вирішити багато питань, так само і ставлять нові. Одне, з важливих питань, з яким я стикнулася в роботі - “ використання чужих даних для навчання моделей машинного навчання”. Чи потрібно отримувати дозвіл для використання статистичних даних та якщо потрібно то який саме?

Почнемо з того, що у сучасному процесі розвитку технологій дані - є ключовим ресурсом, зокрема для машинного навчання. Тут варто зазначити, що дані з якими працює розробник можуть бути дуже різними - від статистичних даних у таблиці до художніх витворів мистецтва. І дійсно правовий статус даних залежить від їх природи, оскільки сама по собі певна інформація не є об'єктом авторського права, але її оброблення, систематизація та авторське подання можуть набувати ознак результату творчої діяльності людини, а отже і бути захищеною авторським правом.

Тут звісно варто зазначити наступне: об'єкти, що не охороняються авторським правом [1]:

- Бази даних, що не є оригінальними, охороняються правом особливого роду (*sui generis*) відповідно до частин четвертої - шостої статті 21 цього Закону.
- Неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою (програмами), охороняються правом особливого роду (*sui generis*).

Бази даних (компіляції даних) охороняються авторським правом, якщо вони за добором та/або упорядкуванням їх складових частин є результатом творчої діяльності. Охорона баз даних не поширюється і не завдає шкоди будь-яким правам на їх складові частини, що увійшли до складу баз даних. Охорона баз даних не поширюється на комп'ютерні програми, що використовувалися під час створення або необхідні для функціонування баз даних. Виробнику бази даних, крім бази, створеної для систематизації даних, що є публічною інформацією відповідно до Закону України "Про доступ до публічної інформації", який зробив якісно та/або кількісно значний внесок в отримання, перевірку чи подання вмісту бази даних, для запобігання вилученню та/або повторному використанню - будь-якому наданню невизначеному колу осіб повного вмісту бази даних або значної її частини у якісному чи кількісному вимірі, на таку базу даних надається право особливого роду (*sui generis*). Право особливого роду (*sui generis*) здійснюється незалежно від того, чи підлягає відповідна база даних охороні авторським правом або іншими правами. Крім того, право особливого роду (*sui generis*) здійснюється незалежно від того, чи підлягає вміст відповідної бази даних охороні авторським правом або іншими правами.

Право особливого роду (*sui generis*) може передаватися (відчужуватися) відповідно до законодавства. Охорона баз даних

відповідно до права особливого роду (*sui generis*) не перешкоджає здійсненню прав, які існують щодо вмісту такої бази даних. Право особливого роду (*sui generis*) починає діяти з дати закінчення створення бази даних та спливає через 15 років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком створення бази даних.

Виходячи з представленого вище, можна визначити, що коли ми говоримо про статистичні або числові дані, зазвичай вони не мають творчого характеру. Проте спосіб добору, класифікації та структурування таких масивів може мати ознаки оригінальності, що автоматично дає охорону як об'єкту авторського права або як бази даних зі спеціальним правовим режимом (*sui generis*). У зв'язку з цим розробник повинен враховувати не лише зміст інформації, але й форму, в якій вона подана.

Зовсім інша ситуація виникає при використанні художніх, літературних, аудіовізуальних творів або фотографій, що застосовуються для навчання генеративних моделей. У таких випадках копіювання даних для створення дата-сетів, навіть тимчасове, без дозволу автора може кваліфікуватися як порушення виключних майнових прав. Особливо гостро питання виникає тоді, коли модель здатна створювати новий контент, схожий за стилем або структурою на роботи конкретного автора. Це породжує ризики появи похідних творів, що можуть завдати економічної шкоди власнику прав.

Також окремо варто зазначити, що за законом України є обмеження на використання персональних даних, відповідно для правового використання таких даних потрібно мати дозвіл їх власника.

Для повноти викладення також зазначу, що використання даних отриманих неправомірним шляхом(наприклад корпоративний шпіонаж) також карається законом.

Таким чином, **правовий статус даних напряму залежить від їх природи**. Умовно їх можна розділити на кілька категорій:

1. **Фактичні дані**, що самі по собі не охороняються, але можуть мати режим захисту у складі бази даних(саме тому варто використовувати відкриті ресурси з чітким дотримання прикріплених обмежень до використання)
2. **Контент, створений творчою діяльністю людини**, що охороняється авторським правом.
3. **Персональні дані**, використання яких регулюється спеціальним законодавством щодо захисту приватності.
4. **Конфіденційна інформація та комерційна таємниця** підприємств, на які поширюються зобов'язання щодо нерозголошення та обмеження доступу.

Отож визначаючи чи потрібен дозвіл на використання даних, перед початком роботи дайте відповідь на запитання: Чи є ці дані результатом творчої діяльності? Якщо так потрібна авторська ліцензія; Чи містять дані персональну інформацію? Якщо так потрібна згода суб'єкта Чи накладений на дані обмежений доступ? Якщо так потрібен прямий дозвіл власника.

Роблячи висновок варто зауважити, що розробник не повинен думати лише технічно, оскільки юридична відповідальність часто значно серйозніша, ніж технічні складнощі. Користуючись інформацією наведеною у статі кожен раз використовуючи нові дані варто визначитися чи присутній у вас юридичний дозвіл на використання даних.

Джерела інформації:

1. Закон України “Про авторське право і суміжні права” від 23.02.2023 № 2974-IX: за станом на 15.11.2024. Відомості Верховної Ради України. 2023. № 57, ст. 166.

*Європейська інтеграція у стратегічному розвитку інтелектуальної власності
(28 жовтня 2025 р, м. Київ)*